REGIMOJI IR NEREGIMOJI
BAŽNYČIA

Parašė

Lic. JONAS PAUPERAS

Kaunas :-: :-: :-: :- :-: :-: :-: :-: :-: :-: :-: 1934 metai

REGIMOJI IR NEREGIMOJI BAŽNYČIA

Parašė

Lic. JONAS PAUPERAS

Kaunas :-: :-: :-: :- :-: :-: :-: :-: :-: :-: :-: 1934 metai

Spausdino „Vilniaus“ spaustuvė Kaune.

Turinys.

Pratarmė.

„Bažnyčia yra motina, kuri kiekvieną krikščionį gimdo ir išlaiko per Dievo žodį. Tikroji bažnyčia yra ten, kur Kristus aiškiausiai Kristų apsako" (Liuteris). Dievo žodžio apsakymu pats regimosios ir neregimosios bažnyčios santykis yra kuo tampriausias. Kur Dievo žodis veikia, ten yra tikroji bažnyčia. Tad rašyti ir kalbėti apie bažnyčią dar nereiškia kurti ir ugdyti bažnyčią. *Tai daro Pats Dievas per savo žodį.* Tačiau kalbėdami ir rašydami apie bažnyčią galime sekti Dievo žodžio veikimo linkme. Tuo pačiu galima stengtis sužadinti daugiau meilės regimajai bažnyčiai.

Šios temos darbas — „regimoji ir neregimoji bažnyčia"— yra V. D. U. Evangelikų Teologijos Fakulteto priimtas kaipo habilitacijos darbas. Šio darbo spausdinimo proga norėčiau paminėti bažnyčios ir tėvynės mylėtoją klaipėdietį M. Daugalį, kurs, pats būdamas ligos prislėgtas, kiek išgalėdamas savo maldomis ir aukomis remia bažnytinį darbą. Jo lėšomis leidžiama ir ši knygutė.

Bet kad bažnyčios Viešpats leidžia ir silpnus žmones dirbti savo bažnyčiai ir kad Dievas per žmogaus žodį taria savo žodį ir stato savo bažnyčią, tai yra Jo malonė, ne žmogaus nuopelnas.

Autorius.

Regimoji ir neregimoji bažnyčia.

I. SISTEMATINIAI IŠVEDŽIOJIMAI APIE BAŽNYČIĄ N. TESTAMENTE.

Pasaulyje šalia tos vienos negali būti kitos bažnyčios, jeigu bažnyčią suprasime N. Testamento — ecclesia — prasme[1]). Ecclesia N. Test. aiškiausiai išreiškia, kad tokį susirinkimą ir išrinkimą vykdo Pats Dievas Jėzuje Kristuje. Ecclesia savo žodine prasme reiškia **pašauktoji, pavadintoji.** Tuo pačiu stipriai pabrėžiama išskyrimo, išrinkimo žymė; tai ir žodžiai ἐκλεκτοί (išrinktieji) ἐκλογή (išrinkimas) ir κλῆσις (pašaukimas, Liuterio spec. terminas Beruf ir Ruf) paaiškina. Nes **ne žmonės** patys susirenka į tikinčiųjų susirinkimą, bet patys yra surenkami į Kristaus surinkimą. „Ne jūs mane išsirinkote, bet Aš jus išsirinkau ir paskyriau..." (Jono 15, 16), ir „Jis išsirinko iš jų dvylika" (Lk. 6, 13), ir „Pašaukė pas save tuos, kurių Jis Pats norėjo" (Mk. 3, 13) aiškiai rodo, kad Jėzus Kristus, būdamas žemėje, regimai savo ecclesią, savo surinkimą pašaukė sau tarnauti. Tuo pačiu pašauktieji buvo pašaukiami iš paprastos minios, iš paprasto būrio, kad priklausytų savo galvos. Dabar jie vadinami šventais, nes atskirti nuo pasaulio profaniškumo ir skirti bei pašvęsti Dievui.

Jėzaus Kristaus kadaise pradėtas darbas dabar tęsiamas šv. Dvasios veikimu tolyn. Tad Liuteris tokį šv. Dvasios darbą ir gali apibūdinti šiais žodžiais: Šv. Dvasia mane per Evangeliją vadino, savo dovanomis apšvietė . . . lygiai kaip Ji visą krikščioniją žemėje pavadina, surenka, apšviečia ir pašvenčia. Nes aš iš savo paties pajėgumo negaliu tikėti Jėzų, esantį mano Viešpačiu, o pripažinti, jog Jėzus Kristus yra mano Viešpats, reiškia tikėti, reiškia klausyti Jo kvietimo bei šaukimo.

Kada Petras išpažino Kristų, esantį Dievo sūnų, tada jį Kristus pašaukė (ἐκκαλέω išsaukė) į savo surinkimą. Petras buvo pirmasis, kuris išpažino Kristų, tad jis ir buvo pirmuoju pašauktas į Kristaus ecclesią, į tą surinkimą, į kurį Pats Kristus

savo pašauktuosius*) surinko. Tat ecclesia yra Kristaus surinkimas, ne pačių žmonių įvykdytas susirinkimas. Kristus, tiesa, norėjo visus į savo surinkimą surinkti, bet ne visi tam pakluso (Mt. 23, 37). Kadangi pats žmogus turi apsispręsti klausyti šio šaukimo, tai jau tas ir rodo, jog ir Kristaus surinkime esama ne angelų ir dvasių, bet „kūno ir kraujo" žmonių. Kad Jėzus Kristus yra Dievo sūnus, tiesa, Petrui neapreiškė „kūnas ir kraujas", bet vis dėlto ir Petras išpažino burna; girdimais žodžiais pareiškė savo tikėjimą. Visa tai ir rodo, jog N. Test. bažnyčia, arba Kristaus surinkimas, stojosi visur ten, kur Kristus pašaukė žmones, o šie Jo klausė.

Galime džiaugtis. Kristus tapo kūnu. Jis vaikščiojo regimai ant žemės. Kristus gydė ne tik sielas, bet ir kūnus. Savo apaštalų Kristus nekvietė balsu iš dangaus, bet Pats juos pašaukė kūno ausims girdimu žodžiu. Kristus kalbėjo ne atitrauktomis sąvokomis, bet dažniausiai kasdienio gyvenimo konkrečiais vaizdais. Stovėdamas tarp uolų Cėzarėjoje, pasakė Petrui: „Tu esi uola, ir ant šitos uolos aš pastatydinsiu savo surinkimą". Tat ar iš tikro šiais žodžiais suteikta Petrui kokia ypatinga pirmenybė? Tokius žodžius pasakė Kristus. Nėra abejonės. Bet vis dėlto ir šiandien dar nesibaigia ginčai dėl Mt. 16, 18 ir 19 skirtingo aiškinimo, nes šiais skirneliais remiamas ir Romos vyskupo, kaipo betarpinio Petro pasekėjo, primatas. Šiuo klausimu dar ir šiandien dažnai susiduria katalikų ir evangelikų teologai. Ypač šis klausimas buvo tapęs aktualiu, kada, išaiškinus siriečio Efremo komentaro tekstą prie Taciano „Diatesserano", nerasta, kur Petras būtų pavadintas uola[2]). Tačiau jau šiandien teologų daugumas dėl šios vietos aramietiško, net ir „rabiniško" karakterio nebdrįsta tvirtinti, kad ši vieta būsianti tik vėlesnių laikų „įterpimas". Bet Mt. 16 perskyrimo logika neleidžia mums traukyti logiškųjų jo saitų; kitaip elgtumėmės su tekstu jau sauvališkai. Tad kokia gi pirmenybė suteikta apaštalui Petrui? Dėl ko katalikas K. Adamas gali pasikartodamas tvirtinti: „Kur Petras, ten Kristus" ir „Neleidžiame Petro, nes nenorime paleisti Kristaus?". O dėl ko protestuodamas K. Heimas gali tvirtinti, jog kataliko ir protestanto keliai skiriasi dėl skirtingo Kristaus supratimo, nes skiriasi ir dėl to, kad katalikų bažnyčioje taip iškeliamas žmogus Petras?

Evangelikai ligi šiol beveik sutartinai aiškino, kad ne ant Petro asmens, bet ant Petro tikėjimo Kristus kurdinęs savo surinkimą. Tuo pačiu pasireiškiąs „protestantiškasis rūpestingumas" verčia klausti, ar statant Petrą bažnyčios uolos vieton nenusidedama Kristui, vieninteliam mūsų visų tarpininkui? Taigi lyg ir abejojama, ar Kristus iš tikro taip regimai ir apčiuopiamai, tam tikroje vietoje ir iš tam tikrų žmonių norėjo steigti savo surinkimą. Kristaus atėjimas kūne jau rodo, kad Jis

*) žodiškai: iššauktuosius.

norėjo būti ir paprastų žmonių suprastas, kad Jis norėjo būti „žemei artimas". Juk įstatydamas savo kūno ir kraujo Sakramentą, tam ėmė ne dangišką, bet žemišką medžiagą. Kristaus veikime matyti didelis realizmas (daiktingumas), aiški Sen. Test. hebrajų šaknis.

Steigdamas savo surinkimą, Kristus žvejį Petrą stato pirmon vieton. Apaštalai buvo pirmieji pašaukti į Kristaus surinkimą, bet pačiu pirmuoju buvo pašauktas Petras. Paimkime, kad ir tą patį katalikų mėgiamą „bažnyčios statybos" pavyzdį. Tegu bus **pirmieji apaštalai pirmieji akmens pamate ant kertinio akmens Kristaus** (Efez. 2, 20), tai juk ant padėtųjų pamato akmenų kartos arba pirmojo akmens (Petro) nebededama kitų pamato akmenų, lygiai kaip tik vieną kartą iš viso per amžius tebuvo dvylika apaštalų. Šis „vieną kartą" pabrėžia, jog iš viso per amžius tebuvo vienas apaštalas Petras. Lygiai Petro asmenyje suvokiame, kad bažnyčia tam tikru laiku ir tam tikroje vietoje virto regimu ir istoriniu faktu. Visa tai reiškia ne tik bažnyčios vieningumą, bet ir jos „vienkartiškumą". Bažnyčios pamatas dėtas tik vieną kartą, bet visiems laikams.

Tad pirmas Romos vyskupas, patapęs popiežiumi, juk jokiu būdu negalėjo beužimti apaštalo Petro vietos. Nes tuo tarpu bažnyčios pavaizduojamos statybos pamatai jau buvo smarkiai praplitę. Tad kalbamas Petro pasekėjas begalėjo tik kartu su kitais „akmenimis" būti statomas į savą statybos tvarkos eilę. Savo vietos apaštalas Petras niekumet negali pakeisti, nei perduoti, kaip tik vieną kartą iš viso tėra buvę apaštalų. Po apaštalų sekė jau jų mokiniai. Tad Petro pasekėją laikyti bažnyčios pamatu neleidžia statybos logika. Šiuo atveju čia kalbama apie „dvasinę statybą", kurioje neįmanomas bet koks perdavinėjimas; o tai lygiai taip, kaip vienas žmogus negali antram perduoti savo tikėjimo (K. Heimas).

Be to, Kristus kaipo kertinis akmuo ir savo surinkimo galva taip pat niekam savo vietos neužleido. Bet vis dėlto ir Petras daug reiškė pirmojo surinkimo vieningumui. Tiesa, ne Petras, tariamasis Kristaus vietininkas žemėje, pašaukė Povilą ir kitus dirbti Kristaus surinkime, bet Pats Kristus. Vėl juk svarbiausia ne tai, kad Petras būtų buvęs Romoje ir iš šios vietos būtų rodęs regimąjį bažnyčios vieningumą. Dėl to galėtų ir Jeruzalės vyskupas reikšti pretenzijų. Ar ne svarbiau tai, kad pirmasis surinkimas pats stengėsi tokį vieningumą išlaikyti. Nes kaip tik pats Petras buvo Povilo Antiokijoje išbartas, kad savo elgesiu ardė naujai besiplėtojantį vieningumą buvusių žydų ir pagonių tarpe (Gal. 2). Juk negali būti abejonės, kad surinkimo vieningumui daugiau reiškė vienas ir tas pats Viešpats, vienas tikėjimas ir šv. Dvasia, negu apaštalas Petras.

Bet taip pat negalima sakyti, kad pirmojo surinkimo vieningumui apaštalas Petras būtų nieko nereiškęs. Juk apaštalui Petrui tam tikra pirmenybė pripažinta ne tik Kristaus, bet ir

kitų apaštalų ir vietos surinkimų. Juk pirmojo surinkimo vieningumas pasireiškė ne tik tikėjime, bet ir tikrenybėje. O tai lygiai taip regimai, kaip ir Kristus regimai vaikščiojo ant žemės. Bažnyčia N. Test. stengėsi regimąjį vieningumą išlaikyti dar ir tuo, kad ji nesiskyrė nuo „Dievo surinkimo" Jeruzalėje, kur Kristaus surinkimas pirmiausia buvo regimas. Apskritai, galime sakyti, jog kaip Dievui pamėgo cezario Augusto laikais ir žydų tautoje siųsti savo sūnų, kaip regimai Kristus tapo nukryžiuotas ant Golgotos kalno, taip regimai susidarė ir vieningas pirmasis surinkimas Jeruzalėje. Jeruzalės surinkimas buvo tiek vieningas, jog apie jį buvo galima pasakyti: „Buvo vienos širdies ir vienos sielos" (Act. 4, 32). Nuostabų bažnyčios vieningumą N. Test. matome ir ten, kad šalia apkrikštytųjų žydų tilpo ir apkrikštyti pagonys. Ir dėl tokių, rodos, žmogaus protui nenugalimų kliūčių bažnyčia N. Test. neišskilo, bet liko vieninga apaštaluose.

Kaip iš vienos pusės pirmojo surinkimo regimąjį vieningumą stiprino apaštalų autoritetas, taip iš kitos pusės vėl jį stiprino įvairios dvasios dovanos. Viešpats pirmąjį surinkimą stiprino ir augino per šv. Dvasią ir regimai jį tvarkė per apaštalų urėdą. Pirmojo surinkimo gyvenimas tikrai panašus į kūno apsireiškimus. Savo gyvybę jis apturi neregimu būdu, o pačius apsitvarkymo reikalus atlieka patys sąnariai. Surinkimui tvarkyti pirmoj eilėj buvo apaštalų urėdas; tada buvo įvesta ir kiti urėdai bei tarnybos surinkimui tvarkyti ir ugdyti (Act. 6). Išvykdami apaštalai vietos surinkimuose paskyrė prižiūrėtojus kuriuos vėliau praminė vyskupais. Pastarieji vėliau turėjo žiūrėti mokslo vieningumo ir apsaugoti surinkimą nuo klaidatikių. Tokia bažnyčios santvarka iš tikro žymiai padėjo stiprėti ir išsirutuoliuoti būsimosioms katalikų bažnyčios formoms. Katalikiškuose ir ganytojiškuose laiškuose mes pastebime viso to jau besikuriančią pradžią.

Bet toks bažnyčios tvarkymasis N. Test. jau rodo, kad ji tvarkėsi regimai. Bet jos gilesnis gyvenimas, pati jos „siela", liko paslėpta Kristuje. Tad dažnai daug kas nupeikia išviršinės bažnyčios santvarką ir reikalauja grįžti prie pirmųjų pirmojo surinkimo formų. Panašiai kalba ir bažnyčios teisės žinovas Sohmas, kad esą krikščionių bažnyčioje visokiais urėdais ir tarnybomis greit buvusios nustelbtos dvasios dovanos. Tačiau pirmame laiške korintiečiams aiškiai matome, kad be nustatytos tvarkos net dvasios dovanos gali ardyti surinkimo vienybę. Svarbiausia, žinoma, tai, kad bažnyčioje virš visų urėdų stovėtų Kristaus karaliaus urėdas.

Be tam tikrų nuostatų negalėjo apsieiti nė pirmasis surinkimas (ž. Act. 15). Šiuose nuostatuose nesiskubinkime rasti pirmojo N. Test. bažnyčios nutolimo nuo jos pradinės tvarkos. Juk ir pats Kristus neneigė surinkime tam tikros tvarkos. Pav., po du pasiuntiniu buvo pasiųsti į kaimus ir miestus liudyti prisi-

artinusios dangaus karalystės. Vienas mokytinių tvarkė „kasą" ir pan. Tad galime sakyti, jog lygiai taip, kaip žodis tapo kūnu, lygiai ir Kristus taip regimai pašaukė savo apaštalus. Lygiai taip, kaip Jis regimai mokino žmones, Jis liepė ir savo mokytiniams mokyti žmones. Be apaštalų ir Jeruzalės neįmanoma pirmasis surinkimas, kokį mums vaizduoja Apaštalų Darbo Knyga. Lygiai kaip buvo vienas Kristus, regimas tikėjimo ir paprastomis akimis, taip bažnyčia N. Test. arba Kristaus surinkimas yra vienas ir yra kartu regimas ir neregimas.

Tik dabar kiek labiau tepalietėme N. Test. bažnyčios regimąją pusę, ypač kiek ji reiškėsi apaštalo Petro asmenyje, visuose apaštaluose ir Jeruzalės surinkime. Tekalbėjome vien apie jos „veidą", dar nelietėm jos gilesnio gyvenimo, jos „sielos". Tad tuo pačiu dar nepalietėme visos N. Test. aprašytosios bažnyčios. Kiek apaštalo Petro asmenyje labiau atstovaujama N. Test. bažnyčios regimoji pusė, tiek apaštalo Povilo laiškuose daugiau paliesta jos neregimoji pusė.

Apaštalas Povilas bažnyčią vadina Kristaus kūnu. Kadangi Pats Kristus gyvena surinkime, kaip savo kūne, tad Jo surinkimas negali būti vien tik paprastas žmonių susirinkimas. Kristus Pats yra savo surinkime, o surinkimas yra Kristuje. Kaip augalas stovi saulės veikimo srityje, taip ir surinkimas Kristuje[3]). Nes ecclesia, Kristaus surinkimas, yra Kristaus kūnas (I Kor. 12, 12 ir 13; Efez. 1, 23; 4, 12 ir 16). Kristus yra savo surinkimo galva (Kol. 2, 19; Efez. 1, 22). Kristaus surinkimas semia visą savo gyvybę iš Kristaus. Kristus yra tas surinkimo gaivintojas, jo gyvybės šaltinis. N. Test. bažnyčia, arba Kristaus surinkimas, nėra organizacija, bet organizmas. Būdamas organizmas, Kristaus surinkimas yra gyvas tikėjimu į Kristų. Pats Kristus suteikia jam gyvybę. Šitas Kristaus gyvybės gaivalingumas suteikia jam jėgų net pragaro galybėms atsistengti. Dabar bus aišku, jog kaip vienas tėra Kristus, taip vienas tėra ir Kristaus surinkimas. Bet kadangi Kristus gyvena savo kūne, tai tarp Kristaus ir Jo surinkimo yra didžiausias vieningumas.

Surinkime, savo kūne, gyvena gyvasis mistinis Kristus. Jis su savo kūnu yra susijungęs mistinėje vienybėje. Kristaus ir bažnyčios vieningumas savo esmėje yra mums didelė paslaptis (Efez. 5, 32). Tik tikėjimu ir sakramentais stengiamasi šią vienybę aiškinti. Mes visi esame per vieną dvasią į vieną kūną sujungti krikštu (I Kor. 12, 13). Krikštu visi esame vienas, t. y., visi esame vieningi Kristuje (Gal. 3, 27 ir 28); net dingę yra tautų ir luomų skirtumai, nes visi yra viename Kristuje sujungti. Tad pirmasis surinkimas ir buvo vadinamas Kristaus, arba surinkimas Kristuje. Todėl ir Povilas taip griežtai priešinosi tiems, kurie norėjo jo vardu vadintis. Bet krikšto ir Kristaus kūno Sakramentas patį Kristaus surinkimą taip sujungia, jog N. Test. bažnyčią ir supranta pačią įaugant į Kristaus kūną,

iki Kristus Pats savimi viską užpildys (Efez. 4, 12 ir 13). Tam tikslui skiriami apaštalų urėdai ir įvairios dvasios dovanos, būtent — Kristaus kūnui statyti.

Ypač kolosiečių ir efeziečių laiškuose daug kalbama apie bažnyčios amžinumą, visuotinumą ir vieningumą, nes juose bažnyčia suprasta ir pavaizduota labiau dvasine ir idealine prasme. Bažnyčia yra Kristaus kūnas. Kristus — šio pasaulio centras (Efez. 1, 22); bažnyčia — ta pasaulio dalis, iš kurios Kristus kaipo galva vykdo pasaulio atstatymą[4]). Bet ir tokia idealine prasme suprasta bažnyčia mūsų tegul neklaidins: „Kristaus kūną" sudaro ne kas kitas, kaip žmonės, turį kūną ir kraują. Tik žmogui Kristaus surinkime teikiamas negirdėtas išaukštinimas: net mūsų kūnas turi būti Šv. Dvasios šventovė (I Kor. 6, 19). Be to, į Kristaus surinkimą pašaukti ne angelai ir neregimos dvasios, bet nuodėmingi žmonės. Tik būdami Kristaus kūno bendrijoje, Jo surinkime, jie vadinami šventais (Pil. 1, 1; I Kor. 1, 2), t. y., Dievui pašvęstais ir išrinktais.

Tad ir Kristaus surinkimas neturi didesnio grožio kaip ir Jo „nukryžiuotoji galva". Kaip Pats Kristus nuo savęs atstūmė šio pasaulio garbę ir galybę (Mt. 4), taip ir bažnyčia N. Test. suprasta esanti Viešpaties tarnaitė, kuri turi tik tą pažadėjimą, kad ji būsianti Viešpaties nuotaka. Tad bažnyčia, anot Liuterio, yra tas ligoninės skyrius, kurs pas save įsileidžia gydytoją, kai tuo tarpu šis pasaulis, kitas ligoninės skyrius, pas save neįsileidžia gelbančio gydytojo, todėl ir pasilieka nykti ir gesti.

Bet kaip nepasislepia ant kalno miestas, taip nepaslėptas ir Kristaus surinkimas šiame pasaulyje. Jeigu tik Kristaus surinkime apsireiškia vieninga meilė, tai pasauliui neliks paslėpti jo gyvybės reiškiniai (Jono 13, 35). Kaip kūne nematome pačios paslaptingosios gyvybės, bet tik jos apsireiškimus, taip ir Kristus savo dvasia veikia surinkime. Mes nematome pačios bažnyčios sielos, tik pastebime Kristaus dvasios veikimo vaisius Jo kūne. Bet negali būti jokios abejonės, kad įvairios dvasios dovanos pirmame surinkime nebūtų plaukusios iš neregimojo, tačiau savo surinkimo veikiančio Kristaus. Todėl N. Test. bažnyčia tvarkėsi ne tiek įstatymu, kiek meile, kuri ir išlaikė surinkimo regimąjį vieningumą.

Bet mums vis norėtųsi kuo daugiau pamatyti pačios bažnyčios „sielos". Norėtųs, kad kuo aiškiau savo kūne pasireikštų pati galva. Tad katalikas bažnyčios pasireiškimuose nori matyti ne ką kita, kaip gyvojo Kristaus veikimus (K. Adam.). Todėl jis ir pačią bažnyčią laiko pačia Dievo karalyste[5]). Taip tad ir jo Kristaus paveikslas bažnyčioje yra labiau triumfuojančio karaliaus, ne „Dievo tarno" paveikslas. Tad, žinoma, tinkamai suprastas N. Test. rodomasis Kristaus paveikslas mums jau daug padėtų ir tinkamiau pačią N. Test. bažnyčią suprasti.

Kristus, tiesa, atėjo „tarno paveikslu", viešai nerodinėjo savo Dievybės. Tik tikintieji išpažino kūnu tapusį Kristų. Kiti

tematė tik Jo istorinį asmenį. Tačiau nepamirškime, jog Kristus kėlėsi ir iš numirusiųjų. Regimai žengė į dangų. Tai rodo, kad Jam duota visa valdžia danguje ir žemėje. Tad kiek liuterionys labiau pamiršo pabrėžti Kristaus karališkąją valdžią, tiek šią spragą labiau užpildė reformatų kristologija. Šiaip apskritai tenka pasakyti, jog pats bažnyčios ir jos regimosios pusės supratimas, be abejo, didžiausia dalimi, kyla iš paties Kristaus supratimo.

Kaip evangelikui Kristaus mistinis apsigyvenimas bažnyčioje kaipo savo kūne reiškia ne ką kita, kaip Povilo garsiąją formulę „Kristus mumyse"[6]), taip jo galvojimas apskritai labiau nukreiptas į bažnyčios vidujinio gyvenimo pusę. Todėl evangelikas vos pastebimas N. Test. aprašytosios bažnyčios žymes, pav., meilę ir tikėjimą, palaikys tikrosios bažnyčios žymėmis. Katalikas bažnyčios katalikiškumui ir tikrumui įrodyti jau būtinai priskaitys daug daugiau regimų žymių. Katalikų bažnyčioje pasireiškęs religijos sudaiktinimas, iš tikro, nori smarkiau pabrėžti, kad Dievas tapo kūnu. Kataliko supratimu, bažnyčia nėra regima atskirame žmoguje, bet tik vieningoje bendrijoje. Kristaus kūno regimojo vieningumo sanglaudą katalikas mato popiežiuje, todėl ir neabejoja, kad popiežius yra ne tik pirmas akmuo bažnyčios pamate, bet ir uola, ant kurios stovi Romos bažnyčios pastatas[7]). Todėl katalikas nė kiek neabejoja, **kad ten, kur yra Petras, yra ir bažnyčia, o kur bažnyčia, ten yra ir Kristus.** Evangelikas šiuo atveju taip pasakytų: **kur tikėjimas, ten yra Kristus, o kur tikėjimas ir Kristus, ten yra bažnyčia, nes „Glaube und Christus gehören zuhauf"** (Liuteris). Aiškiai matyti, kaip evangelikui bažnyčia daugiau paslėpta neregimajame pasaulyje.

Kad pats bažnyčios supratimas kyla iš tam tikro Kristaus supratimo, aiškėja dar ir iš to, jog patį bažnyčios supratimą aiškinti gana padeda bažnyčios steigimo laiko nustatymas. Tad yra gana svarbu išaiškinti tas laikas, kada N. Test. bažnyčia buvo steigiama. Skaityti bažnyčios pradžią jau nuo Mt. 16 arba tik nuo Apaštalų d. 2 perskyrimo nėra jau taip visiškai bereikšmis dalykas. Pirmoji data labiau liečia bažnyčios regimąją pusę, o antroji jau labiau jos neregimąją pusę. Tačiau N. Test. bažnyčios pradžią tenka mums jau Evangelijoje ieškoti, būtent, nuo Petro išpažinimo datos (Mt. 16, 18; Mk. 8, 27—30; Lk. 9, 20). Po Petro išpažinimo Cezarėjoje netrukus Kristus pradėjo apsakinėti savo kentėjimus ir mirtį. Tad pats bažnyčios steigimo laikotarpis yra jau neatskiriamai sujungtas su Kristaus kentėjimo ir mirties laikotarpiu. Tik Izraėliui dėl savo netikėjimo atsitraukus nuo Mesijo, pastarasis išsirenka tuos, kurie tiki Jį esantį Kristų Mesiją. Tat apsakęs pastariesiems savo kentėjimus, jis palieka ir tą pažadą, kad Jo surinkimo nė pragaro galybės neįveiks. Taigi, surinkimo vienybės pagrindas yra Kristaus kryžius ir mirtis[8]). Tad **N. Test. bažnyčios steigimo laikotarpis yra Kristaus kentėjimo ir Šv. Dvasios išliejimo laikotarpis.**

Tat kalbant apie N. Test. bažnyčią reikia vis žiūrėti tam tikrų ženklų. Iš vienos pusės N. Test. bažnyčia arba ir pati Kristaus bažnyčia stovi kryžiaus šešėlyje. Jos grožis lieka kryžiumi uždengtas. Bet toji bažnyčia stovi ir Sekminių šviesoje. Kaip silpni apaštalai drąsiai stoja skelbti Nukryžiuotąjį, taip ir bažnyčia, nors dar ir stovėtų kryžiaus prieblandoje ir tarnaitės rūbuose, Sekminėms jau susilaukė pirmojo Viešpaties pažadėjimų išpildymo, o tai jau rodo, kad ji yra ir liks Viešpaties „nuotaka". Golgotoje aiškiai matomas kryžius rodo, kad bažnyčia nieko neturi iš savęs pačios. Kad ji ką nors turi, priklauso nuo to, ką „Kristus už mus" darė. Sekminės vėl rodo, kad daug kas jai yra dovanota. Sekminės rodo, kad „Kristus mumyse" nori gyventi.—

Dabar aiškėja, dėl ko taip skiriasi kataliko ir evangeliko bažnyčios supratimai. Katalikas pirmoj eilėj bažnyčioje mato besireiškiantį prisikėlusį Viešpatį, kurio karališkoji valdžia jau dabar regimai reiškiasi Jo mistiniame kūne — bažnyčioje. Todėl katalikas ir taip kovoja dėl regimosios bažnyčios valdžios, kuri paeinanti iš Paties Kristaus, nes per bažnyčią jau dabar Kristus norįs įgyvendyti savo karalystę. Paaukštintasis karalius Kristus šioje regimoje bažnyčioje jau visiškai sukuria savo amžinąją karalystę (žr. Augustino De civ. dei 20, 9). Bažnyčios santvarkos formos su popiežiumi priešaky jau dabar katalikui regimai rodo būsimosios amžinosios Dievo karalystės formas.

Evangelikas savo bažnyčią mato stovinčią kryžiaus šešėlyje. Evangelikas, tiesa, pažįsta ir prisikėlusį Kristų, bet jis ir žino, kad visa tai darė „Kristus už mus". Jis mažai tepasitiki žmogaus jėgomis bažnyčios statymo reikalu. Jis geriau norėtų, kad Kristus Pats savo sužieduotinę puoštų. Visas vargas tas, kad jo noras nėra pakankamai nuoširdus. Šiaip evangelikas tik pirmam surinkimui telinkęs pripažinti Kristaus mistinio kūno pasireiškimus, bet tik jau ne šiai regimajai dabartinei bažnyčiai. Jis idealistas tiki ir laukia geresnės bažnyčios santvarkos, o kaipo protestantas jis reiškia protesto, kad ši bažnyčia nebeprilygsta N. Test. aprašytajai bažnyčiai. Todėl evangelikuose ir tiek daug religinių sąjūdžių ir skilimų, kadangi ši regimoji bažnyčia, jų supratimu, vis neatitinkanti N. Test. bažnyčios idealo. Dėl to evangelikas dažnai yra vengęs regimosios bažnyčios, o protestuodamas yra skelbęs, kad tikroji bažnyčia esanti neregima ir tik vienam Dievui težinoma. Taip besielgdamas, evangelikas dažnai užmiršta, kad „dar nepasirodė, kokie mes būsime".

II. BAŽNYČIOS VEIDAS PIRMAME JOS PLĖTOJIMOSI IR TVARKYMOSI LAIKOTARPYJE.

Kas žmonių akyse buvo garbingas, iš pradžių kaip tik nesidėjo prie surinkimo. Juk ir apaštalai buvo buvę tik paprasto amato žmonės. Kas viešai išdrįstų išpažinti Kristų, tokį „mokytieji" grasino išmesti iš surinkimo (Jono 9,22). Kad Dievas išsirenka ir išaukština, kas pasaulyje nupeikta, tai Povilas dėl to neišrado ką kita, kaip garbinti Dievo stebuklingąją malonę. Kas pasekė Kristų, dvasioje sekė Nukryžiuotojo pėdomis. Tad ir pirmasis surinkimas, prisipažindamas prie „Nukryžiuotosios Galvos", negalėjo dabintis šio pasaulio „blizgučiais". Juk apaštalo Povilo didžiausias sielojimasis buvo tas, kad tik surinkime neliktų apgėdintas Kristaus kryžius. Už tat tokį narį, kurs didelės gėdos darė Korinto surinkimui, pats apaštalas įsakė išskirti iš surinkimo. Buvo draudžiama net sveikintis su klaidatikiu (2. Jono 1.). Visa tai buvo daroma tam, kad ir regimai surinkime būtų galima išlaikyti drausmę ir vieningumą. Tad klysta visi tie, kurie tvirtina, kad pirmasis surinkimas tvarkęsis vien tik dvasios dovanų pagalba, be jokių išorinės tvarkos nuostatų.

Nors Povilas gerai žinojo, kad tikinčiuosius Dievas nepalieka be dvasios dovanų, vis dėlto jis nepaliko savo surinkimų negraudenęs. Čia tik atsiminkim, kad apaštalo laiškuose po indikatyvo dažniausia seką ir imperatyvas*). Tiesa, surinkimo tikrasis grožis lieka paslėptas Kristuje, bet vis dėlto ir pats surinkimas turi žiūrėti, kad niekas regimai jo vardo nebiaurotų. Todėl N. Test. randame neišpainiojamą dialektiką. Pav.: kas apibiaurina savo kūną, tą apleidžia jame gyvenanti Šv. Dvasia. Tokia dialektika ir toks dvilypumas reiškėsi ir pirmame surinkime. Tikinčiųjų tarpe vis maišėsi ir netikintieji. Tarp kviečių buvo ir raugių. Šis kviečių ir raugių susimaišymas yra toks didis, jog šeimininkas tarnams negali leisti rauti raugių, kad tuo pačiu nežūtų ir dalis kviečių. Bet vis dėlto ir Kristus pripažįsta surinkimui teisę vadinti pagonimi tokį, kurs neklauso surinkimo (Mt. 18,17). Bet pačiam surinkimui augant kartu sunkėjo visų jo narių patikrinimas. Tad jeigu jau net į Jeruzalės surinkimą įsišliejo veidmainių ir melagių (Ananijas ir Sapyra), tai kiek dar sunkiau turėjo būti patikrinti kitus smarkiai plintančius surinkimus. Be to, nei patys apaštalai neskyrė išrinktųjų nuo neišrinktųjų. Iš pat pradžių surinkime šalia „šventųjų" buvo ir nuodėmingų. Šalia Petro buvo ir Judas. Kaip kiti apaštalai anksčiau regimai neišpažino Judo, taip ir pirmame surinkime iš anksto nebuvo galima pažinti veidmainių. O veidmainystėms paaiškėjus, be abejo, neapsieita ir be viešo papiktinimo. Todėl aišku, kad ne visi regimosios N. Test. bažnyčios nariai buvo gyvi Kristuje. Turim šitokią dialektiką: N. Test. bažnyčios grožis yra

*) Esate brangiai atpirkti! (ind.) Dėl to būkite budrūs! (imp.)

paslėptas Kristuje, bet regimieji jos narių suklupimai kelia viešo papiktinimo. Iš kitos pusės, geras jos narių elgesys didina jos regimąjį grožį, bet tuo pačiu dar neapreiškia jos tikrojo, Kristuje paslėpto, grožio. Bet vis dėlto daug sektantų ir šiandien tiki galį pažinti „tikrąsias Kristaus aveles". Tuo pačiu jie užmiršta, jog iš surinkimo bus dar ir išrinkimas (Mt. 20,16).

Kiek pirmame surinkime nebuvo galima paslėpti arba uždengti visokių Kristaus marčios „raukšlių", tiek bažnyčia regimais savo narių suklupimais vis kels abejonių ir net papiktinimo dėl savo pašaukimo. Kad regimi bažnyčios narių suklupimai dar nesugriauja pačios bažnyčios, tai tas jau rodyte rodo, jog bažnyčia nesiremia vien tik savo narių šventumu. Tad norėti jau čia žemėje sukurti vien tik šventųjų bažnyčią reiškia ne ką kita, kaip visai nesuprasti Evangelijos esmės. „Dievas myli nuodėmininką", bet ne dėl to, kad šis dar taps šventu; Dievas myli be sąlygų. Jis šaukia tuos, kurių Jis nori. Jis pasišaukė ir tokį Povilą, nors dėl to ir „visi" piktinosi (Act. 9,21). Bažnyčia vis kėlė ir kels papiktinimo vien dėl to, jog negali atskleisti ir visiems apčiuopiamai parodyti savo vidujinio gyvenimo. Kadangi pasaulis, užuot matęs jos autoritetingus žodžius ir žygius, per dažnai yra matęs jos narių suklupimus ir silpnybes, tai jam vis lieka abejoti, ar ši regimoji bažnyčia gali būti tikroji bažnyčia. Kadangi ir pirmųjų krikščionių bažnyčioje tarp išrinktųjų buvo ir klajojančių, tai ir ji negalėjo tvarkytis vien tik dvasios dovanų padedama. O, be to, kadangi bažnyčios nariai taip pat buvo „žmonės su kūnu ir krauju", tai ir joje nebuvo galima apsieiti be tam tikrų išorinės tvarkos nuostatų. Galima tik klausti, kiek šie išorinės tvarkos nuostatai apskritai galėjo veikti patį besiplėtojančios bažnyčios vidujinį gyvenimą.

Kaip žinome, pirmame surinkime stebuklai ir dvasios dovanos buvo ne žmonėms įtikinti, bet tai buvo tikėjimu priimtosios Dievo dovanų vaisiai. Šie vaisiai, kaip ligotų pasveikimas ir pan., buvo regimi. Tad, be abejo, ir dvasios dovanos padėjo surinkime išlaikyti regimąją tvarką. Juk iš pradžių surinkimą kaip tik ir tvarkė tie, kurie turėjo kokią nors dvasios dovaną. Kiek nepaslėpti liko šių dovanų vaisiai, tiek nepaslėpti liko ir šiomis dovanomis paremtoji bažnyčios tvarka. Kas matė Ananiją ir Sapyrą mirštančius, be abejo, su didele baime klausė apaštalų. Bet paprastai Dievas nepasirenka tokio kelio, kad tokiu griežtumu išnaikintų veidmainius. Bet visada „dieviškoji paikystė yra išmintingesnė už žmones ir dieviškoji silpnybė stipresnė už žmones" (I Kor. 1, 25). Tikrai, ir pirmasis surinkimas nebūtų apreiškęs tiek vidujinės gyvybės, jeigu jis būtų sekęs vien tik regimais dvasios dovanų vaisiais.

Bet iš pradžių nebuvo abejonės, kad pamokinimo dovaną turį (apašt. urėdas, pranašai ir mokytojai) negalėtų surinkime ir regimosios tvarkos palaikyti 1). Apaštalai buvo pirmieji, kurie surinkimuose įvedė tam tikrą tvarką. Apaštalams išvykus, į jų

vietą surinkimui vadovauti stojo dvasios dovanas turintieji ir seniūnai. Apaštalas Povilas, kaip žinome, rūpinosi visuose savo įsteigtuose surinkimuose išlaikyti tvarkos nuostatų vienodumą. Jis graudena ir dvasios dovanas vartoti tam tikra tvarka (I Kor. 12, 28). Jam svarbu ne tas, kad visi surinkimo nariai kalbėtų liežuviais, bet kad šitokiais kalbesiais būtų patarnauta surinkimui. Šių dienų sekminininkai (Pfingstgemeinde) vien tik iš liežuvių kalbesių stengiasi surasti savo surinkimo tikrumo įrodymą. Tad dažnai pastarųjų sueigose pastebimi tokie pat reiškiniai, kaip ir Korinto surinkime. Nore, kad bent dvasios dovanos regimai apreikštų surinkimo paslėptojo grožio, pasireiškia tendencija kuo daugiausia parodyti pačios surinkimo „sielos". Bet tokioje tendencijoje, kaip parodo Korinto surinkimas, dar nepasireiškia tikroji Kristaus surinkimo esmė.

Tad ir pirmame surinkime neapsieita be dvasios varžymo. Apaštalo perspėjimai ir surinkimo tvarkos nuostatai rodyte rodo, jog dvasios dovanas turintieji ne visada laikėsi surinkime įprastos tvarkos. Bet tai jau rodo, jog klysta tie, kurie bažnyčioje trokšta vien tik dvasios dovanų valdymo. Be to, Biblijos suprastasis žmogus, kaipo dvasios, sielos ir kūno vienetas, negali norėti Dievui tarnauti vien tik savo siela. Povilas ragina ir mūsų kūnus aukoti tarnauti Dievui. Juk pirmame surinkime buvo ne vien melstasi dvasia, ne tik apmąstomas žodis, bet laužta ir pasidalinta ir Eucharistijos duona. Kada vyskupas su vyresniaisiais (seniūnais) susėsdavo aplink stalą (vėliau pakeistą altoriumi), o diakonai ir susirinkusieji stovėdavo, tai visa tai turėjo reikšti ne ką kita, kaip tik tai, kad vyskupe ir seniūnuose Pats Kristus simboliškai su surinkimu bendrauja Eucharistijoje. Visa tai, be abejo, nepaprastai sustiprino vyskupo (gr. episkopos) regimąjį autoritetą. O pačius bažnyčios turtus vyskupas tvarkė paties Dievo vardu. Būdamas regimas Viešpaties įgaliotinis, jis tvarkė visa tai, kas buvo duota arba aukota Viešpaties vardu tākyriakā, t. y. — kas tik buvo Viešpaties. Tokiu būdu pačiu vyskupu buvo žymiai sustiprintas regimosios bažnyčios autoritetas.

Pirmame surinkime visokiems urėdams ir tarnyboms išrinktieji gerai žinojo esą ne žmonių, bet Viešpaties išrinkti. Tokiu laikė save ir apaštalas Povilas (Gal. 1, 1). Bet apaštalininkų, ypač naujoji apaštalininkų sekta dar ir šiandien reikalauja, kad krikščionių bažnyčioje būtų dvylika apaštalų. Be to, jie mokina, kad dvasios dovanos neteikiamos be regimo rankų uždėjimo. Kur šių dalykų trūksta, ten, jų supratimu, nėra nė bažnyčios, nes trūksta regimo apaštališkumo. Minėtieji sektantai pamiršta kad regimasis rankų uždėjimas reiškia ne patį dvasios dovanų suteikimą, bet tik pritariantį patvirtinimą tokiam Šv. Dvasios išrinkimui. Bet apaštalininkų sektos užsispyrimu regimosios bažnyčios formos turi formuoti pačią bažnyčios „sielą", ne atvirkščiai.

Pirmame surinkime, tiesa, urėdų ir tarnybų netrūko, bet niekumet tai nesudarė dar pačios surinkimo esmės. Netrukus vyskupe jau matyta visų surinkimo dovanų regimą sanglaudą (R. Sohm). Kaip Eucharistijoje vyskupas simbolizuoja Kristų, taip aplink jį susėdę seniūnai — patį surinkimą. Jau Ignacijaus pradėta tvirtinti: **kur vyskupas, ten bažnyčia, kur nėra vyskupo, ten nėra nė bažnyčios.** Kur pasirodąs vyskupas, ten esanti ir katalikų bažnyčia (Smyr. 8, 2); vyskupą tiek reikią gerbti, kiek ir patį Kristų. Vyskupo dalyvavimas kulto apeigose turėjo laiduoti jų tinkamumą ir įrodyti katalik. bažnyčios vieningumą. Hermui tik dvasios dovanas turintieji tėra tikrieji bažnyčios statytojai. O tokis pirmoj eilėj buvo vyskupas. Bet vyskupas, padaręs mirštamą nuodėmę, tuo pačiu jau įrodąs, jog neturėjęs dvasios dovanų. Iš pradžių nusidėjęs vyskupas buvo atstatomas iš urėdo, bet vėliau jam ir toliau buvo paliekamos pareigos. Kad vyskupai esą įstatyti pačių apaštalų ir kad dėl to juos nesą lengva atstatyti, apie tai gana plačiai rašyta Romos Klemenso laiške korintiečiams. Anot jo autoriaus, atleidžiant vyskupą, galima greit nusidėti prieš Viešpaties valią. Todėl esą geriau vyskupui nusilenkti ir jį gerbti. Iš ano laiko pradėta įsitikinti, kad kaip Kristus Paties Dievo pastatytas, taip apaštalai Kristaus, taip vyskupai — apaštalų. Tokia jau esanti Dievo tvarka, kad bažnyčioje būtų vyskupų.

Dabar jau aiškiai matyti, kad taip suprastoj bažnyčioje vis labiau paslepiamas jos vidujinis gyvenimas, nes Šv. Dvasia dabar suprasta ne tiek savo veikimą apreiškianti surinkime, kiek vyskupe. Bažnyčia dabar šiaip apibūdinama: **kur vyskupas, ten Šv. Dvasia, ten ir tikroji bažnyčia 2).** Bažnyčioje besireiškiančios dvasios dovanos, šis svarbiausias neregimasis vidujinio bažnyčios gyvenimo akstinas, dabar jau turėjo prisitaikinti prie vyskupo nuostatų. Tuo pačiu pati bažnyčia skatina vis labiau susirūpinti tvarkyti savo regimąjį gyvenimą. Kada bažnyčia pradėjo vis labiau stiprinti savo regimojo gyvenimo formas, tada gana greit atsirado ir nemaža prieš tokią bažnyčios kryptį kovojančių ir protestuojančių „atskalūnų".

Bažnyčioje daug audrų sukėlę gnostikai, kurie patys buvo paveikti platoninio ir parsistinio dualizmo; beneigdami Kristaus kūniškumą ir kūninį kėlimą iš numirusiųjų, privertė katalikų bažnyčią labiau iškelti kūno reikšmę soteriologijos ir eschatologijos šviesoje. O gnostikų pasiaukojusieji asketai, kurie kiečiausios askezės pagalba norėjo tapti tobulais pneumatikais (sudvasėjusiais), o katalikų bažnyčios narius laikė psichikais (materijos prisisunkusiais), privertė ir katalikų bažnyčią iš savo narių reikalauti kietesnės askezės. Vėliau šie katalikai asketai bažnyčiai kaip tik ir prikaišiojo jos supasaulėjimą, kad ji esanti sustingusi vien išorinėse formose. Todėl palikę bažnyčią ir apsigyvendami tyruose, manė patys sudarą neregimą, tačiau tikrą, bažnyčią. Taip pat ir paslaptingų misterijų bendrijas steigiąs

Marcionas katalikų bažnyčiai prikaišiojo sustingimą regimose formose.

O montanistų judėjimas tai ne kas kita, kaip reakcija prieš dvasios dovanų užslopinimą katalikų bažnyčioje. Montanistai apleido katalikų bažnyčią vien dėl to, kam ši dėl daugel joje esančių nuodėmininkų likusi pati nuodėminga. Patys tyruose kiečiausioj askezėj gyvendami ir belaukdami greito Kristaus pasirodymo, jokiu būdu nesutiko į savo bendriją priimti atgailaujančių, kad tik jų bendrija nenustotų buvus šventųjų bendrija 3). Šie „šventuoliai" negalėjo bažnyčiai dovanoti jos „didžiausios klaidos", kam ši vėl priimanti grįžtančius paklydėlius ir atgailaujančius nuodėmininkus. Bet vis dėlto ir montanistų „šventųjų bendrija" neišvengė biaurių kraštutinumų. Taigi ir nenusisekė sudaryti „šventųjų bažnyčią". Tas pats pasikartojo ir reformacijos laikais.

Katalikų bažnyčia, žinoma, nuo tokių „šventuolių atskalūnų" pradėjo smarkiai gintis. Tuo pačiu buvo paskubinta ir N. Test. raštų kanonizacijos eiga. Netrukus vyskupams buvo pavesta saugoti tikėjimo ir Šv. Rašto tiesas. O pačius vyskupus dėl tikėjimo tiesos iškraipymų perspėti ir atstatinėti pradėjo Romos vyskupai, pasivadindami apaštalo pasekėjais 4). Nors Tertulianas dar tvirtino, kad bažnyčia esanti ecclesia spiritus sanctus in cordibus (nereg.), non ecclesia numerus episcoporum, tačiau jo mokinys Cyprianas jau tvirtino: ecclesia super episcopos constituatur (ep. 33, 1), ir kad kas nuo vyskupų vadovaujamos bažnyčios skiriasi, nerasiąs išganymo. Tuo bažnyčia jau yra patapusi regima išganymo įstaiga, nes niekas šalia bažnyčios nebgali rasti išganymo. Šitas extra ecclesiam nulla salus dar labiau sustiprino ne tik vyskupų, bet ir regimosios bažnyčios autoritetą.

Bet ir Cyprianas, norėdamas bent vyskupais sustiprinti bažnyčios šventumą, vis dėlto dar pabrėžia, kad nusidėjęs vyskupas nebetinka tokiam urėdui, nes tokiu atveju jau regimai įrodyta, kad jis neturėjęs Šv. Dvasios dovanų (ep. 66, 4). Todėl vėl pasišventę vyskupai regimai didina patį bažnyčios šventumą. Kaip bažnyčios vieningumas kadaise regimai reiškėsi apaštaluose, taip dabar — vyskupuose. Juk netoli tas žingsnis, kad kaip apaštalo Petro asmenyje matyta surinkimo vieningumas, taip norėta ir viename vyskupe matyti, kad jo asmenyje nuolat reikštųs pats bažnyčios vieningumas. Kur dabar rasti tokį vyskupą? Romos vyskupai, Viktoras ir Kalistas, vadindamiesi apaštalo Petro įpėdiniais, pirmieji išdrįso kritikos jiems prikišamus epitetus pontifex maximus ir episcopus episcoporum savintis ir savo naudai ginti. Tuo pačiu Romos vyskupe dabar koncentruojama visa regimosios bažnyčios galia.

Nuo bažnyčios, kaipo šventųjų ir išrinktųjų surinkimo, žinoma, dabar jau teko atsisakyti. Tas padaryta sąmoningai. Todėl jau Kalistas stengėsi įrodinėti, kad bažnyčia turi būti „gerųjų

ir piktųjų", t. y. šventųjų ir nuodėmininkų, bažnyčia. Bažnyčia esanti, anot Kalisto, ta prilyginimo minimoji dirva, kurioje auga kviečiai ir raugės kartu. Todėl dabar jau nebe tiek svarbu atskirų bažnyčios narių šventumas. Svarbiausia tai, kad bažnyčia ir visoje savo regimoje santvarkoje būtų „apaštališka".

Tuo pačiu pakito ir pati bažnyčios sąvoka. Iš Kristaus ir apaštalų sukcesijos keliu kyląs mokslo ir dvasios dovanų autoritetas perėjo vyskupams, o šie pastarieji laidavo bažnyčios vieningumą ir šventumą. Savo kunigo urėdu vyskupai galėjo pakartodinti Paties Kristaus nekruvinąją auką (Clypr. ep. 63, 14). Vyskupai kaipo klebonai buvo ne tik Dievo pavaduotojai surinkimui, bet ir surinkimo pavaduotojai Dievui. Dabar suprasta, jog Kristus ne tiek apsireiškia betarpiškai arba ir per Šv. Dvasią, kiek labiau vyskupuose ir Sakramentuose. Tad ne kur kitur, bet bažnyčioje, kurioje tokia sudaiktinta prasme ieškota Kristaus apsireiškimo, buvo norima labiau regimai suvokti Kristaus mistinio kūno paslaptis.

Kadangi banžnyčios gyvenimas jau anksti pradėjo reikštis tokiomis regimomis ir apčiuopiamomis formomis, tuo pačiu jau pačiais pirmaisiais šimtmečiais buvo padėta pamatai, viduriniais amžiais taip išaugusiai, regimosios bažnyčios valdžiai. Taigi natūraliu būdu jau iš kartą surastųjų regimųjų bažnyčios gyvenimo formų augo ir plėtojosi visa milžiniškoji katalikų bažnyčios struktūra. Pasiektosios formos savaime plėtė bažnyčios teritorinės ir dvasinės valdžios ribas. Pačių pagrindinių formų didžiausias išrutolos (išsivystymo) akstinas buvo, be abejo, vyskupuose ieškotas ir juose surastas regimasis bažnyčios autoritetas. Kad katalikų bažnyčia iš kelių pagrindinių formų sukūrė ir kitas panašias formas, rodo ir tai, jog nuo apaštalų prieita prie vyskupų, nuo vyskupų prie popiežiaus autoriteto ir pan.

Tiesa, toks bažnyčios gyvenimo sudaiktinimas, kitaip sakant, dvasios vietoj statymas autoriteto, be abejo, kiek užslopino gaivalingąją bažnyčios gyvybę. Bet ir negalime tvirtinti, kaip kaikurie evangelikai linkę, kad tokių išorinių bažnyčios gyvenimo formų didelis augimas visai užslopinęs ir pačią vidujinę bažnyčios gyvybę. Kaikurie tokie katalikų bažnyčios žingsniai jos gyvenimo formų sustingimo linkme dažnai padaryti dėl reakcijos prieš didelius išorinius spaudimus. Juk Cyprianas dar tvirtino, kad nusidėjęs vyskupas netinkąs savo urėdo kvalifikacijų. Bet ginčijantis su donatistais bažnyčios apologetų jau neabejota, kad ir nusidėjusio vyskupo teikti Sakramentai turi tokios pat vertės, kaip ir pasiaukojusio vyskupo. Tuo pačiu vis labiau įsitikinta, kad Sakramentas veikia pats savaime (per se). Nors donatistai katalikų bažnyčią ir gana smarkiai puolė dėl tariamo jos vyskupų ir narių nuodėmingumo, vis dėlto katalikų bažnyčia drąsiai ir sąmoningai pasiryžo likti abiejų — tiek nuodėmininkų, tiek šventųjų — bažnyčia. Bažnyčios šventumui sustiprinti donatistai nesitenkino vien tik regimu vyskupų auto-

ritetu, bet reikalavo vyskupo ir regimo šventumo, kad taip regimai būtų laiduotas pats bažnyčios šventumas. Tuo tarpu katalikų bažnyčia savo šventumą stengėsi padidinti savo pačios vidujinio gyvenimo sudaiktinimu. Tad manyta, jog ne kas kita, bet sakramentai sudaro pačią bažnyčios „sielą", nes jie yra tie, „quibus formatur ecclesia" (Augustinas). Tokiu būdu bažnyčios vidujinį grožį vis labiau stengiamasi reikšti regimomis formomis.

Visa tai ir paskatino pačią bažnyčią labiau rūpintis savo išoriniu grožiu. Tad visa tai, kas tik turėjo kokių saitų su bažnyčia, pav. kulto patalpos, įvairios sakramentalijos (smilkalai, vanduo, apeigų rūbai ir k.), pradedama rodyti vis labiau regimai pagražintai. Bažnyčios vidujinio gyvenimo grožis, besiverždamas į regimas formas, be abejo, lyg norėtų labiau atidengti Kristaus mistinio kūno paslaptis. Tačiau visos regimosios formos palieka tik silpni „sielos" ir vidujinio gyvenimo paslapčių „aiškintojai". Kaip veidas nėra tobula sielos išraiška, taip ir bažnyčios išorinė santvarka ir jos regimasis grožis negali visai išreikšti bažnyčios vidujinio gyvenimo. — Kad Dievas tapo kūnu, tuo tegalima arba pasipiktinti arba tam tikėti (S. Kierkegaard). Matydami bažnyčios išorinį gyvenimą — „veidą", be abejo, dažnai pasipiktiname, bet tikėdami Viešpatį — tikime ir šventųjų bendriją.

III. KATALIKŲ BAŽNYČIOS „SIELA" IR JOS PASIREIŠKIMAS.

Evangelikui kalbėti apie katalikų bažnyčios sielą, be abejo, nelengva. Juk sielą pažinti tegali tik tas, kurs su meile gilinasi į jos pasireiškimus. Bet vis dėlto paskutiniu laiku daugėja veikalų, referatų ir pasikalbėjimų, kuriais stengiasi arčiau pažinti kitas konfesijas ir jų bažnyčias. Tokiuos žingsniuos nėra būtino reikalo ieškoti tik Stokholmo ir Lozanos konfesinių konferencijų vaisių. Romos katalikų bažnyčia kaip tik nesidėjo prie minėtųjų konferencijų. Tačiau jos teologai visuomet vylės, kad kitos, nuo Romos atskilusios bažnyčios ir sektos kada nors dar sugrįš, ir būsianti sudaryta viena regimai vieninga katalikų bažnyčia. O grįžimas į katalikų bažnyčią nekatalikams nesąs taip labai apsunkinamas, juoba, kad pirmoj eilėj kovojama prieš pačias bažnyčias atskalūnes. O visi geros valios ir tikį nekatalikai ne tik slapta maitinąsi katalikų bažnyčioje esama duona, bet ir patys neregimu būdu priklausą prie katalikų bažnyčios[1]).

Evangelikas negali suprasti vieno, būtent, kokiu keliu katalikas gali prieiti tokias išvadas. Iš tikro reikia pasakyti, kad dabartiniu laiku ir katalikas stengias rimčiau suprasti evangeliką negu kadaise. Mat, bekyląs bedievybės antplūdis nors iš dalies kiek suartino abi bažnyčias. Bet jeigu, kaip ligi šiol, juodu vienas antro nesuprastų, tai iš tokių pašnekesių vis maža te-

bus naudos. Iš kitos pusės, kartais galima net įrodinėti, kad abiejų bažnyčių sąvokos gali viena antra būti pamainomos ir sukeičiamos: juk taip nežymiai gali skirtis sąvokos ir formulės. Tuo pačiu dar nereiškia, jog abi pusės surado bendrą kalbą.

Antra vertus, evangelikui nenorėti su kataliku rasti rimtos kalbos reiškia nesuprasti savo paties bažnyčios, sako K. Barthas[2]). Nes kai labiau įsigilinsime į kitos konfesijos bažnyčią, labiau suprasime ir savo bažnyčią. Kitokiu atveju galime likti nepažinę kitos konfesijos bažnyčios ir savo bažnyčios taisytinų ydų. Bet ar apskritai galima suprasti svetimos konfesijos esmę, tokios bažnyčios vidujinį gyvenimą, jos sielą?*). Eilinis evangelikas (lajas) katalikų bažnyčios sielos ieškos ne kitur, kaip popiežiuje ir apstingose kulto apeigose. Suminėjęs šiuos du dalyku, eilinis evangelikas jau manys visai apibūdinęs katalikų bažnyčią. Kad popiežius daugiau reiškia bažnyčios regimąjį vieningumą, jau kalbėjome. Nes jeigu, anot Holzapfelio, bažnyčia yra gyvasis ir veikiantysis Kristus, arba Kristaus kūnas, Kristaus organas (Lippert), tai juk bažnyčios esmė (siela) negali joks popiežius būti. Apskritai tenka pasakyti, jog evangelikui visų sunkiausia yra įsigilinti į katalikų malonių mokslą. Evangelikas pirmiausia žino tą vieną Dievo malonę, kuri atleidžia nusidėjusiam ir jį priima į Dievo kūdikių skaičių. O pirmeinančios, padedančios ir kt. malonės mokslas evangelikui ne tik kad lyg išblaško, bet ir aptemdo patį malonės supratimą. Prisimindamas skaudų Liuterio kelią, evangelikas tiesiog monotoniškai nuolat sau kartoja, jog mūsų išgelbėjimas yra vien tik Dievo malonės darbas. Čia evangelikas mato ir savo tikėjimo esmę. Tad evangelikas labiau rūpinsis, kad Pats Dievas ypač jam suteiktų malonę. Tokiu atveju jis mano beveik be bažnyčios galėsiąs apsieiti. Posakį, kad be bažnyčios nesą išganymo, jis gana ilgai nėra laikęs rimtu, nors, tiesa, šiandien ir šiuo atveju pradėta kitaip galvoti. Ypač dialektinės teologijos atstovai minėtąjį posakį rūpestingiausiai akcentuoja.

Tiesa, ir katalikas neabejoja, kad mūsų išgelbėjimas yra pirmiausia Dievo darbas. Bet, tam tikru atveju galima sakyti, šiam išsigelbėjimui katalikas numato tam tikrą tvarką. Kaip evangelikas daugiau be sąlygų laukia ir tikisi Dievo malonės, taip katalikas rūpestingiausiai mąsto apie tai, kokiomis sąlygomis ir kokia tvarka jis gali šią malonę įgyti. Evangelikas šiuo atveju labiau laukiantis, kad Dievas Pats apsireikštų ir savo Karalystę žemėje įgyvendintų. Tačiau katalikas ne kitur kur, bet bažnyčioje laukia Dievo apsireiškimo ir Dievo Karalystės pasireiškimo.

Katalikas, kurs didžiausio dėmesio kreipia į religinį auklėjimą ir išsiauklėjimą, iš pat savo kūdikystės yra pratęs bažny-

---

*) Bažnyčios „siela" vartosime katalikų bažnyčios esmei ir jos vidujiniam gyvenimui apibūdinti.

čioje matyti savo dvasinę motiną. Jo žvilgsnis neatitolsta nuo bažnyčioje ypatingai regimos struktūros, kurią jis pastebi kunige, vyskupe ir kurią sau vaizduojasi popiežiuje. Katalikas iš viso neabejingai žiūri į savo bažnyčią. Jis neabejoja, kad katalikų bažnyčia būtų vieningų apaštalų įsteigtoji, juoba, kad popiežiuje jis mato bažnyčios regimąjį vieningumą. Antra vertus, juk katalikas pirmoj vietoj stato ne Šv. Raštą, bet bažnyčią. Tat visokias kilusias abejones jis ramesne sąžine palieka spręsti bažnyčios atstovams — kunigams.

Kelias „per bažnyčią prie Kristaus" yra katalikui karakteringas kelias[3]). Šiuo keliu einant, tenka ir pačią katalikų bažnyčios esmę, jos sielą, jos paslėptą vidujinį gyvenimą sekti.

Priimdamas Šv. Sakramentus, katalikas gerai žino, jog nuo jo paties priklauso, ar jis pirmeinančiai Dievo malonei atsiveria ar užsidaro. Tokiu būdu pats žmogus veikia aktyviai, nėra vien tik veikiamas. Katalikas Sakramentuose mato patį Kristų veikiantį ir savo malonę teikiantį[4]). Sakramentai kaipo malonės priemonės (causae instrumentales) yra regimi, bet juose veikia Pats Kristus, gydydamas ir šventindamas sielas. Sakramentai reiškią sudaiktintą Jėzaus Kristaus malonę[5]). Tat Sakramentuose aiškiausiai reiškiasi bažnyčios veikiančioji Kristaus idėja. Sakramentais ir sakramentalijomis nuolat plūstąs gaivalingumas ir gyvybės gausumas iš paties Kristaus. Kristus, kaipo galva, teikia bažnyčiai, kaipo savo kūnui, Sakramentų keliu vidujinę gyvybę. Įšventintasis kunigas tam tikromis apeigomis gali Kristaus neregimąją auką perkelti regimybėn. Žodžiu ir Sakramentais Kristus savo neregimoje kunigystėje regimai (per kunigus) bažnyčioje vykdo visų dieviškųjų malonių tarpininkavimą. Šv. Komunijos Sakramentas katalikui nėra tik koks nors simbolis, bet tikra Kristaus kūno ir kraujo būtis. Jame pats Kristus reiškiasi savo malonių gausumu. Tokiu būdu kulte įvykstąs „Kristaus rūbų palytėjimas", gaivinantis Jo žaizdų palytėjimas. Per krikštą siela apšlakstoma Išganytojo krauju. Kunigą ordinuojant, Pats Kristus suteikia šventinamajam siuntimo galią. Taigi Sakramentai katalikui neabejotinai įrodo, kad Kristus bažnyčioje regimai gyvena. Katalikų bažnyčios siela yra ne kas kita, kaip Sakramentuose veikiąs Kristus*).

Į priekaištus, kad katalikų bažnyčioje Sakramentai veikia magišku būdu, lyg kokie „šventi burtai", atsakoma, jog Dievas išganymo vykdyme taip naudojasi regimomis ir paprastomis priemonėmis, kaip Kristus pavartojo purvą gydydamas aklojo akis (Jono 9, 6). Dėl to neabejojama, kad ir mistinis Kristus regimomis priemonėmis naudojasi[6]). Be to, iš viso katalikų bažnyčioje mistiniam Kristui skiriamas nepaprastas vaidmuo. Jau pranciškonai mokė, kad Kristus galįs savo malonę ir betarpiškai (be Sakramentų ir pn.) į širdį lieti; jiems, mistikos šalininkams,

---

*) Augustinus, serm. 218, 14 sacramenta, quibus formaturs ecclesia.

„Sakramentų kelias" buvo dar perdaug daiktiškas ir objektyvus. Daugelio katalikų mistikų supratimu, Kristus tikintį kaip tik Sakramentais ir mistišku būdu paverčiąs panašiu į save. O bažnyčios drausmės ir pamokymo galutinas tikslas esąs ne kita kas kaip tikinčiajame išugdyti „Antrąjį Kristų"[7]. Visokiais būdais esą galima bažnyčioje siekti tobulybės, bet visų—tiek vienuolių, tiek eilinių žmonių — bendras tikslas esąs tapti panašiu į Kristų. Tad Sakramentuose, esą, ir matome pačią bažnyčios esmę, nes bažnyčioje matome „Kristaus įsikūnijimą tikinčiuosiuose". Kristus bažnyčioje gyvenąs kaip savo kūne. Jis esąs paslėpta bažnyčios jėgų ir palaiminimo versmė, nes Kristus esąs visų bažnytinių funkcijų vyriausioji priežastis. Žmogus, kunigas tesąs jo įrankis. Nes ne asmuo bažnyčioje sako pamokslą, krikštija, atlieka apeigas, bet vienas ir tas pats Kristus[8]. Dėl to atskiras žmogus, kad ir didžiausias individualistas, katalikų bažnyčioje teturįs maža reikšmės. Bažnyčia stovinti virš asmenų. Iš to reiktų aiškinti katalikų bažnyčios patosą — būti tikrąja bažnyčia (nes tegali būti vienas Kristaus mistinis kūnas). Iš čia, be abejo, kyla ir ta griežtoji kritika kitų bažnyčių adresu.

Bet vis dėlto tvirtinama, jog žmogaus laisvė ir jo apsisprendimas bažnyčioje negali būti varžomi. Pačioje tarnyboje asmuo turįs ne didžiausios reikšmės. Kadangi pats Kristus apsakąs žodį ir atliekąs bažnytines apeigas, tad nepripažinti bažnytinės tvarkos tuo pačiu jau reikštų ir Dievui pasipriešinti. Nes visa bažnyčios santvarka paeinanti „iš viršaus". Be to, regimoje Dievo karalystėje vienas žmogus nuo kito nepriklausąs. Nes išsižadėti savo valios bažnyčioje nereiškia būti lavonu, bet reiškia tarnauti Dievui. Bažnytinė tarnyba glūdinti apaštalų pasekime (successio apostolica). Ji persiduoda iš vyskupo vyskupui. Apaštališkasis siuntimas (misija) ir jo galia gaunama iš pirmo vyskupo Romoje iki šių dienų vyskupų eilės. Tad bažnyčios apaštališkumu nėra ko abejoti. Kelias į katalikų bažnyčią esąs ne kitoks, kaip, pamačius bažnyčioje dieviškąjį galybės, grožio, Dievo meilės ir Jo artybės apsireiškimą ir turiningumą, savo protu tam pritarti[9]. Kaip į Kristų, tapusį kūnu, buvo galima rodyti — štai Dievo avinėlis, štai Dievo sūnus, taip ir Kristus su bažnyčia yra taip susijęs, jog galima sakyti: štai Dievo kūdikis, štai Kristaus kūnas, Kristaus nuotaka. Nes Kristus bažnyčioje, reiškiąs josios sielą, apreiškia regimai jos esmę, jos vidujinį gyvenimą (palyg. Lippert. 210 ir 221 p.).

Tokių būdu suprasta bažnyčia yra kaip Kristaus jėgų prisisunkęs kūnas. Bažnyčia ir Kristus kartu, anot Adamo, yra „vienas Kreitus", „pilnintelis Kristus". Bažnyčią esą reikia suprasti visiškai prisisunkusią antgamtinių jėgų, nes tai liudija jos dogmos, kultas ir papročiai (K. Adam., p. 25). Bažnyčia yra tokiu būdu dieviška, tik žemiškais apdarais. Joje Dievas ir žmogus jungiasi išganymo tikslu.

Dėl to katalikų bažnyčios esmėje glūdi visiškas apreiškimo pripažinimas ir neišsamios dieviškos gyvybės gaivalingumas. Katalikų bažnyčia kokio nors naujo mokslo pripažinimą gali gana ilgai nutęsti. Ji skaičiuojanti metus ne šimtais, bet tūkstančiais. Tik po ilgesnio laiko ji tik išbrandintas mintis teįglaudžianti į savo mokslų sistemą. Dėl to jos dogmos esančios nestaigiai teišugdomos. Todėl ir nesenstančios. Katalikų bažnyčia esanti jau tiek turtinga individų ir formų, jog jai ir visai savotiški individai (kad ir didelis reformatorius) iš esmės negali pakenkti. Jos gyvenimas reiškiąsis virš asmenų.

Savo vidujinio katalikiškumo dėka katalikų bažnyčia visiškai pripažįstanti visą žmogų (jo kūną ir sielą). Todėl ji, ne taip, kaip reformatoriai, moko, jog žmogaus gamtinės jėgos nuodėmių likusios nepažeistos. Anot jėzuito Kaeseno, niekur nesąs žmogaus kūnas tiek užtariamas ir saugojamas, kaip katalikų bažnyčioje[10]). 1925 m. Vokietijos katalikų vyskupai savo aplinkraštyje ir parašė: krikščionies kūną reikia šventai laikyti... nes jis Sakramentais pašventintas. O kataliko kūno galutinis tikslas esąs likti sudvasintam, nes tokiu būdu įvykstąs tam tikras „kūno prisikėlimas"[11]). Tad katalikų bažnyčia, taip labai vertindama kūną, ir kabinanti visur paveikslus, šelpianti visokį meną ir pan. Kadangi žmogus gyvenąs kūne, dėl to reikią visa, kas dvasiška, reikšti regimomis formomis. Dėl to taip ir mėgiamos visokios sakramentalijos (pav., šventintas vanduo ir kt.) katalikų bažnyčioje. Tokiu būdu nuo regimo esą išmokstama žvelgti į tai, kas neregima. Tiesa, esą ir pavojaus sakramentalijose ieškoti šventų burtų (magijos). Bet kataliką esą pats Kristaus veikimas (pav., prieš laužDdamas duoną dėkojo, kūdikiams laiminimo ženklui uždėjo rankas ir pan.) padrąsinąs regimose formose ieškoti ir reikšti religijos esmę. Dėl to, anot Linus Bopo, katalikų bažnyčia ramia sąžine šventinanti fabrikus, lėktuvus, automobilius, ir pan., kad katalikas visur jaustų bažnyčios įtaką ir jos laiminančią ranką[12]).

Sakramentų ir mistikos uždavinys esąs ne kas kita, kaip homo sanctus, padaryti tikintįjį panašų į Kristų, „kas dieviška, padaryti žmogui regima ir prieinama" (K. Adam.). Bažnyčia, kaipo Kristaus kūnas ir kaipo Dievo karalystė, reiškia antgamtinį, neregimą Dievo malonių pasaulį. Tokiu būdu jos esmė yra neregimos, dvasiškos ir amžinos būties. Būdama Dievo Karalystė, bažnyčia turinti ir savo regimąją tvarką. Būdama Kristaus kūnas, ji yra ir regimas organizmas. Kas joje yra dieviška, nepasireiškia taip, kaip visų laikų spiritualistai mano, čia viename, čia kitame žmoguje. Antgamtinė Išganytojo jėga (paprastai) neapsireiškianti viename žmoguje, bet individų vieningume, tikinčiųjų bendrijoje, t. y., bažnyčioje. Bažnyčia nesanti individų daugybė, ne laisva valia sudaryta organizacija. Jos pradžia siekianti tuos laikus, kada Petras ir Jonas da. buvo netikį. Jos

pradžia — Dieve. Kristaus uždavinys buvo: žmones kaipo bendriją sujungti su Dievu. Kaip Adomo nusikaltimas turįs visai žmonijai reikšmės, taip ir atpirkimo kelias neinąs kitur, kaip per žmonių bendriją, visų tikinčiųjų vieningą sanglaudą — bažnyčią. Tik bendrijoje veikianti Jėzaus dvasia. Kaip žmogaus dvasia visas kūno ląsteles jungia, taip Kristaus dvasia jungianti bažnyčios narius. Tad dėl to ir esą galima bažnyčią vadinti gyvuoju ir veikiančiuoju Kristumi. Nekatalikas, sako Holcapfelis, bažnyčioje mato tik ypatingą teisių institutą su popiežiumi ir vyskupu priešakyje, bet bažnyčia, anot jo, esanti pirmoj eilėj paslaptinga malonių įstaiga, ir tik antroj eilėj ji esanti ir regima organizacija. Bažnyčia gyvuoja glaudžiausiai bendraudama su Kristumi. Ji pamažu persunkianti visą žmoniją. Petro tarnybos pasekime glūdi jos regimo gyvenimo garantija, o šventųjų bendrijoje apsireiškia jos vidujinio gyvenimo bangavimas. Bažnyčios esmė geriausiai apsireiškianti jos katalikiškume. Josios esmė būsianti tuomet tobula, kada visa žmonija bus joje banguojančių jėgų prisisunkusi. Nors bažnyčia neretai yra buvusi ir ciesorių ir karalių tarnaitė, tačiau ji siekusi ir siekianti apimti visas tautas. Tuo tikslu ji rodanti didelį prisitaikinimą prie individualinių žmonių ypatumų ir tautų ypatingumų. Šiuo atveju ji stengiasi pasekti Povilu, kurs visiems tapo visokiu, kad visur nors kelis išgelbėtų (I Kor. 9, 22).

Toliau Romos bažnyčios katalikiškumas reiškiąsis dar ir tuo, kad neatmetama tai, kas pagonyse gera. Pav., palaikoma net kai kurios pagoniškos kulto apeigos ir kt. Tai esą daroma ne dėl silpnybės, bet dėl prisitaikymo[13]. Dėl to drąsiai tvirtinama, kad kaip Kristus savo išganymo plane nė vieno žmogaus prievarta neverčiąs, taip ir katalikų bažnyčia prisitaikanti prie žmogaus prigimties. Tad jos katalikiškumo ženklas esąs dar visų gerųjų ir gamtinių vertybių visiškas pripažinimas. Dėl to katalikų bažnyčioje ir protui skirta toks didelis vaidmuo. Juoba, kad ir pats išganymo kelias esąs protingumu pagrįstas. Taigi, katalikų bažnyčia išganymo plane nemato tų didžiųjų paradoksų ir protinių skandalų, kuriuose Danas Kierkegardas kaip tik ir matė Dievo apsireiškimo ypatybes.

Visų laikų katalikų bažnyčios teologai lyg viena burna kalba, kad bažnyčia esanti ne kas kitas, kaip kūnijamoji Dievo Karalystė žemėje. Dabartinė bažnyčia, pagal Augustiną, esanti ir Kristaus ir dangaus Karalystė (De civ. Dei 20, 9, 1). Tokiu būdu galima bažnyčiai taikinti ir Dievo Karalystei atitinkamus prilyginimus; pav., iš garstyčio grūdelio išauga didelis medis, ir pan. Ir šiuo atveju išvedamas Romos bažnyčios katalikiškumas. Jau Sekminių pamokslas turėjęs katalikiškumo pažymių. Visų pirmiausia buvę ne rašytasis, o pamokslo žodis. Pastarąjį iš apaštalų perėmę jų mokiniai (seniūnai, vyskupai, ir t. t.). Šitas apaštališkasis žodis, būdamas sutartinai apskelbtas,

esą, ir padėjęs vieningai išplėsti pačią katalikų bažnyčią. Dabar ir kitose bažnyčiose galima rasti tiesos ir išganymo, tik katalikų bažnyčioje randame pačius pradmenis ir nesuterštus tikėjimo mokslo šaltinius. Tokiu būdu Kristus niekur kitur nesąs geriau išpažįstamas ir surandamas, kaip katalikų bažnyčioje[14]. Tie, kurie nepriklauso katalikų bažnyčiai, savaime aišku, nepriklauso ir jos regimam kūnui, bet, būdami tikį, jie priklausą jos neregimajai sielai. Tik dogmatikoje, teorijoje reikią tvirtinti, kad šalia tos vienos bažnyčios nesą išganymo. Bet prieš atskirą tikintį, nepriklausantį k. bažnyčiai, netaikomas minėtasis posakis; tetaikomas tik prieš jo bažnyčią ir sektą, kadangi tegali būti vienas Kristaus kūnas, viena katalikų bažnyčia. Kitas bažnyčias ji galinti ir „bažnyčiomis" vadinti, bet geriausiai tik tikinčiųjų bendrijomis. Niekumet Kristaus bažnyčia. Tokia esanti katalikų bažnyčia. Būdama Kristaus kūnas, tegalinti bažnyčia tik viena būti. Dėl to ji neprisidedanti prie jokių jungimos konferencijų. Kristus ir Jo kūnas esą kartu. Kas tiki Mesiją, tas turįs pripažinti ir Jo bažnyčią.

Be to, ir istoriniu atžvilgiu katalikų bažnyčia esanti Kristaus bažnyčia. Petro tarnyba yra bažnyčios pamatas ir jos regimo vieningumo įrodymas. Jau apaštalai esą sudarę tam tikrą kolegiją su Petru priešakyje. Čia ir reikią įžiūrėti vėlesnės bažnyčios konstitucijos ir santvarkos pradžią. Jau pats Kristus siekęs tikinčiųjų organizacijos[15]. Tad tame asmenyje, kurs šiandien nešiojąs dangaus karalystės raktus, matomas Jėzaus Kristaus steigtosios bažnyčios pamatas ir regimas vieningumas. Popiežius yra bažnyčios uola. Jis neša kitus „akmenis". Visų tikinčiųjų bendrijoje popiežius turįs meilės primatą. Tik ne sau, bet brolių bendrijai. Dėl to jis esąs „tarnų tarnas", nors Florencijos susirinkimo (1439 m.) Romos popiežiui, kaipo Petro pasekėjui ir Kristaus vietininkui, pripažįstama ne tik visuotinė valdžia bažnyčioje, bet ir aukščiausia valdžia visame pasaulyje. Popiežius dabar regimai atstovauja Kristaus valdžiai žemėje. Popiežius ir vyskupas tai organai, kuriais tvarkosi regimoji bažnyčia, bet kadangi katalikų bažnyčia turi būti universalinė ir visuotinė, tuo pačiu ji Kristaus valdžiai stengiasi pavesti visas valdžios galias žemėje. Čia nepamirškime, kad katalikas per bažnyčią ieško Kristaus ir Jį randa. Tokiu būdu katalikas, nusilenkdamas bažnyčiai, tiesiog nusilenkia ir joje veikiančiam ir karaliaujančiam Kristui. Nes bažnyčios ir Kristaus valdžios šiuo atveju sutampančios.

Iš kitos pusės, katalikų bažnyčios esmės, arba jos sielos, gerai nesuprasime, nesupratę šventųjų bendrijos prasmės. Juk bažnyčios tikslas yra ne kas kita, kaip žmogaus šventinimas. jo tapimas antgamtišku, jo sudievinimas (K. Adam.). Šventųjų bendrija reiškia ne ką kita, kaip dvasios ir dovanų jungtinę bendriją žemėje ir danguje. Ją sudaro kovojančioji (žemėje),

kenčiančioji (skaistykloje) ir triumfuojančioji (danguje) jungtinė bažnyčia. Šventieji katalikui yra ne kas kita, kaip veikiančios jėgos ir dvasios, padedančios žmonių išganymo darbe. Vyriausią vietą palaimintųjų tarpe užima Jėzaus motina. Be jos sutikimo nebūtų išganymo. Gimdydama Išganytoją, ji gimdė ir palaimintuosius. Todėl ji yra tikinčiųjų ir šventųjų motina. Katalikas pažįstąs ne tik tėvą, bet ir motiną danguje. Iš viso katalikų bažnyčioje banguoja trys dideli skrituliai: iš triumfuojančios teka meilės srovės ir užmaldos pastiprinimai kovojančiai bažnyčiai; iš čia vėl atgal teka dėkingumo ir meilės srovės. Tokiu būdu susidaro iš vienos pusės dėkingas garbinimas angelų ir šventųjų, o iš kitos pusės — nuopelnų mainymas ir tarpininkavimas (intercessio).

Tiesa, kataliko supratimu galįs Dievas žmogui ir be šventųjų gelbėti, bet jis nenorįs tai be jų prisidėjimo daryti. Tokiu būdu esą sustiprinama tikinčiųjų ir šventųjų bendrija. Tad kaip Marija esanti Jėzaus motina, taip ji esanti ir jo malonių motina[16]). O šventųjų nuopelnai, paremti Kristaus nuopelnu, sudaro bažnyčios (nuopelnų) malonių lobyną (thesaurus ecclesiae).

Tokiu būdu bažnyčia, kaipo veikiantysis Kristus ir kaip jo mistinis kūnas, yra pilna gyvybės ir jėgų tėkmės. O bažnyčia savo vieningume meldžiantis kaip mistinis Kristus. Meilė esanti šitokios bendrijos vainikas ir vidujinio vieningumo akstinas.

Tikras katalikas niekuomet nesąs vienas, atsiskyręs. Neregimosios gyvybės versmės jį traukia į bendrijos gyvybės sritį, kur pilnatvėj plūsta gaivalingumo ir amžino pajėgumo vilnys. Šios vidujinės jėgos vėl nešančios ir stiprinančios regimąsias bažnyčios jėgas (popiežių, vyskupą ir kt.). Taip galvojant, net vienuolis atsiskyrėlis, kurs siekia dieviškosios tobulybės, besistengdamas tapti „antruoju Kristumi", niekuomet nėra vienas, atskiras. Kelionėje lydi jį ir stiprina šventųjų meldimas, dvasioje seka jis kitais, kadaise gyvenusiais šventaisiais (šv. Pranciškumi ir pan.). Kita vertus, šalia jo daug tūkstančių jo brolių siekia tokio pat tikslo. Tad šiuo atveju katalikų bažnyčia ir įrodanti savo regimą katalikiškumą, kad ji net tūkstančiams turinti sektinų idealų šventųjų. Jie visi, tiesa, įvairiais keliais ir būdais paseką Kristum, tačiau tik visi savo visybėj su savo individualiniais ypatumais kaip tik paseką ir atvaizduoją tobuląjį, t. y. pilnintelį, Kristų[17]). Bet šiuo atžvilgiu katalikų bažnyčioje yra įvykę nemaža permainų. Seniau manyta, kad tik asketas vienuolis tegalįs pasiekti tobulybę[18]). Dabar iš tikro kataliko reikalaujama dviejų (kitokių) dalykų: stipraus kūno (askezė nebe tiek svarbi) ir tvirtos katalikiškos dvasios[19]). Tad, esą, jau ir didmiesčiuose šiandien randama šventųjų, t. y., tobulybė pasiekiama nežiūrint luomo.

„Šventųjų" tikslas esąs tapti „sudievintais žmonėmis" (L. Bopp). Kataliko galvojimui tatai nesudaro didelių sunkumų. Nes mėgiami tikinčio su Kristumi organiško suaugimo pavaizdavimai išblaško kylančias abejones. Katalikui bažnyčia yra taip prisisunkusi Kristaus dvasios ir gyvybės ir taip susijusi su šventaisiais, jog šitokį vieningumą ir tegalima reikšti žodžiais: bangavimas, sruvenimas, liepsnojimas, augimas, tobulėjimas, sudievinimas ir t. t. Be to, katalikų bažnyčioje regimojo ir neregimojo jos gyvenimo pusės yra tiek susijusios, net susiliejusios, viena į antrą įsisunkusios, jog sunku pagauti tik vieną kurią nors pusę. Pav., Sakramentuose pats Dievas tariąs atleidimo žodžius. Katalikas vyskupe mato ne tik regimą visokių žemės patogumų išsižadėtoją, bet ir apaštalų pasekėją ir dangaus raktų valdytoją. Vienuolynai esą ne kas kita, kaip „Šv. Dvasios ugniavietės ir Kristaus pasekimo aukšt. mokyklos". Katalikų bažnyčios neregimoji pusė kartais savo sudaiktinime siekia kraštutiniausių ribų, arba regimi dalykai perkeliami į neregimybę. Visa tai kyla iš ypatingo mistiško Kristaus supratimo. Tad dažniausiai katalikų veikaluose apie bažnyčią nepaliaujamai kartojama, kad kaip Kristus yra gyvas ir veikiantis, kaip jis yra Pats amžinos gyvybės šaltinis, taip Jis nepaliaujamai tokios gyvybės versmes lieja į savo mistinį kūną. Taip galvojant turima galvoj Kristų, prisikėlusį Viešpatį. Tuo tarpu užmirštama, jog Kristus į savo susirinkimą pašaukė apaštalus, kai žmonės dėl Jo paprastumo Jo nepažino, neišpažino. Šiandieninėj katalikų bažnyčioj Kristus taip regimai rodo savo galybę, jog jau daros sunkiau prieš tokį regimą didingumą priešintis. Žmogus tiesiog verčiamas nusilenkti bažnyčioje besireiškiančiam karaliui Kristui.

Kita vertus, jeigu bažnyčios vidujinis gyvenimas jau tiek išsiveržęs į regimybę, jau tiek esmingai pasireiškia jos siela, tai esamas ir užtinkamas katalikų bažnyčioje klaidas labai sunku priskaityti jos sielai. Juk iš aptartos katalikų bažnyčios sielos (esmės) nebgalėtų bepasireikšti toki istorijos bėgyje pasikartoję sugedimai ir reformų būtinumai. Šiaip juk sveika siela išsaugoja sveiką ir kūną. Bet ir katalikas negali tvirtinti, kad jo bažnyčia jau iš pat pradžių buvusi be „raukšlių", jog ji jau atbaigtinai įauganti į Dievo Karalystės amžinąsias formas. Juk ji iki šios dienos dar turėjusi reformuotis ir taisydintis. Todėl K. Adamas visą bažnyčios tragizmą mato ten, kad kai neišreiškiamasis privaląs įeiti į regimas formas, jo šviesos spinduliai esą laužomi ir iškreipiami. Bet atminkim, kad katalikų bažnyčia savo regimoms formoms teikia neabejotiną neklaidingumo pripažinimą. Nors ji pati gerai žino, kad blogi popiežiai ir vyskupai yra Kristaus kūno „negyjančios žaizdos", tačiau tuo pačiu ji nė kiek neabejoja pastaruosius laikyti tikrais Kristaus ir apaštalų pasekėjais ir vietininkais. Gal didelė kataliko meilė savo bažnyčiai verčia ją taip išaukštinti. Bet mylimajam galima

dvejopai patarnauti. Galima jo klaidų neminėti, jas dangstyti. Bet dar geriau jam padėsime, kada neslėpsime jo klaidų, bet meile padėsime jas šalinti. Ir apie katalikų bažnyčią tegalime pasakyti, jog jos idealas yra tapti tobulu mistiniu Kristaus kūnu Siekti, kad Kristus joje vis aiškiau apsireikštų. Bažnyčios esmės stiprinimui juk nepatarnaujame, kada dirbtinai ją išpuošiame tobulybe, marčios papuošalais, jeigu ji dėl to tebėra kovojanti ir to tikslo siekianti. Kad katalikas iš meilės savo bažnyčiai mato ją jau savo tikslo pasiekusią, tatai jis daro ne iš piktos valios. Kad Dievas tapo kūnu, rodo, kad neregimasis įsiveržė į regimybę. Bet tik Jo paties regimą apsireiškimą tegalima laikyti dievišku. Bet regimas formas, kurias tvarko žmonių rankos, palaikyti dieviškomis reiškia nuolatinį pavojų, dieviška paversti žemišku dalyku.

Kad to išvengtume, prieš tą tam tikru būdu protestuodama, įsikūrė protestantų bažnyčia, kuri savo esmės pradėjo ieškoti ir dar tebeieško labiau neregimybėje.

IV. REFORMACIJOS PIRMTAKŲ IR REFORMACIJOS TĖVŲ MINTYS REGIMOSIOS IR NEREGIMOSIOS BAŽNYČIOS KLAUSIMU.

Jeigu kada nors kalbama apie neregimąją bažnyčią prieš reformaciją, tada šiuo atveju vis kalbama apie triumfuojančiąją bažnyčią. Dėl paties bažnyčios supratimo, kaip žinome, jau pačiais pirmaisiais šimtmečiais buvo daug kovota. Po montanistų sąjūdžių dėl bažnyčios tariamo šventumo kilo ilgametiniai ginčai su donatistais. Donatistus nuveikti daug padėjo Augustinas. Augustinas, greičiausiai donatisto Tykonijaus dėka, išmoko skirti corpus domini verum ir c. d. permixtum sive simulatum, nes Tykonijus jau ankščiau buvo kalbėjęs apie corpus domini bipartitum, t. y. grynąją ir negrynąją Viešpaties kūno pusę.

Augustinas skiria tariamus ir tikrus bažnyčios narius. Tikrieji yra išrinktieji, kurie dabar dar nėra regimai išpažįstami. Tik laikui atėjus šie pastarieji sudarys tikrąją bažnyčią. Augustinas skiria lyg ir tris bažnyčias. Katalikų yra ta, kuri kilusi iš apaštalų. Nuo šios išviršinės (katalik.) skiriasi vidujinė, Dievo dvasios sužadintoji meilės bendrija (invisibilis caritatis compages, De bapt. 3, 26). O siauresne prasme, apskritai, bažnyčia esanti išrinktųjų (praedestinatorum) bendrija. Be to, ši esančioji bažnyčia esanti tiek Kristaus, tiek dangaus karalystė (De civ. dei 20, 9). Augustino supratimu, bažnyčiai stiprinti didžiausios reikšmės turį Sakramentai. Jie esą regimi dieviškųjų dalykų ženklai. Be to, Sakramentas esąs ir regimasis žodis (verbum visibile, In Joan. 80, 3). Pastarąja mintimi Liuteris

dažnai pasinaudojo prieš Romos bažnyčią. Kiti bažnyčios tėvai, kaip Jeronimas, Origenas ir kt., skyrė taip pat išviršinę bažnyčią nuo vidujinės, tačiau regimosios ir neregimosios bažnyčios terminų jie dar nevartojo[1]. Taip pat ir praktiškais sumetimais viduriniąjis amžiais nuo šios išviršinės, žemėje regimosios bažnyčios skirdavo mistinį Kristaus kūną.

Todėl protestantas jokiu būdu negali tvirtinti, kad jo bažnyčios supratimas reformacijos tėvuose paaiškėjęs naujo Dievo apreiškimo dėka. Aiškiai matyti, kad Viklefo ir Huso bažnyčios supratimai atsiliepė ir reformatorių galvojime. Juk jau viduriniais amžiais iš Romos bažnyčios globos bėgę katarai, begardai, lolardai, valdiečiai ir k., kurie miškuose ir tarpukalnėse rinkdavos į savo bendrijas, siekė ne ko kito, kaip sudaryti pasišventėlių ir šventųjų bažnyčią.

Dar neseniai vis manyta, kad Liuteris savo bažnyčios mokslą teišplėtęs tik sunkių aplinkybių prispirtas. Taigi, dirbtinai sugalvojęs neregimosios bažnyčios mokslą. Dabar K. Holl neabejotinai įrodė, kad neregimosios bažnyčios sąvoka Liuteriui išaugusi jo psalmių komentaro metu (jau apie 1513 m., o ne nuo 1518 iki 21 m.). Dalyką žinančiam jau nėra abejonės, jog nuo Bielo bažnyčios supratimo iki Liuterio neregimosios bažnyčios bėra nedidelis tarpas. Didesnį skirtumą tarp Bielo ir reformacijos pirmtakų (Viklefo ir Huso) bei tarp Liuterio neregimosios bažnyčios mokslo matau ten, kad pirmieji labiau pabrėžė išrinktųjų vienetą ir jų bendriją, tuo tarpu Liuteris pačios bažnyčios esmę matė Evangelijoje, žodžio skelbime.

Liuterio supratimu, pačiu žodžio skelbimu įvykstąs tam tikras krikščionių išrinkimas (anot Jono Ev.), tam tikras nuolatinis teismas, tokiu būdu, kad išsiskiria išdidūs ir sau teisūs, o pasilieka tie, kurie tikėjimu priima Dievo žodį. Evangelijos klausą ir tikį, šis mažesnis išskirtųjų būrelis, ir esanti Kristaus bažnyčia. Jos nariai yra Kristaus sąnariai, nes jie tikėjime yra susijungę su Kristumi. Tokiuose Kristus apsireiškia kaipo galva. **Kaip Kristus bažnyčios galva dar paslėpta, taip ir ji pati** (W. A. III 124, 36). Tokiu būdu **bažnyčia esanti savo esmėje neregima**[2].

Reformacijos pirmtakai tikrajai bažnyčiai suprasti jau smarkiau pabrėžė predestinacijos reikšmę. Viklefo supratimu, šventųjų bažnyčią sudaro ne kas kita, kaip pateisintųjų surinkimas. Kad tikroji bažnyčia yra išrinktųjų visetas (praedestinatorum universitas) ir kad dėl to tikrosios bažnyčios esmės ir jos narių skaitliaus nesą galima nei pažinti nei sužinoti, to viso iš Viklefo išmoko ir Husas. Husas skiria keturis būrius: išrinktųjų, kurie ir vardu ir esme priklauso bažnyčiai, pagonų ir veidmainių būvį bažnyčioje. O išrinktieji, Huso supratimu, ir skiriasi į dvi dalis: dabarčiai ir amžiaus išrinktieji (pav., Judas ir Povilas). Bet Husas kovojančios bažnyčios išrinktųjų, žinoma,

neieskojo kur nors kitur, kaip Romos bažnyčios ribose, nors tarp pasmerktųjų galėtų ir betkoks kunigas arba popiežius būti. Liktumėm nesupratę Huso suprastosios bažnyčios esmės, jei gu jo tokią bažnyčią laikytumėm vien tik išrinktųjų visetu — ecclesia sancta catholica e. universalis omnium praedestinatorum universitas, — o kartu neatsimintumėm, jog šios esmė glūdi ir Dievo dovanai teikiamos malonės, mistinio Kristaus kūno ir Sakramentų, bendrijoje.

J. Veselis († 1482 m.) jau visai Liuterio prasme skelbė, kad visuotinėj bažnyčioj esanti ir Kristaus bažnyčia. Taigi, regimojoj tilpsta neregimoji bažnyčia. O visuotinė bažnyčia esą galinti ir suklysti, nes pati dar esanti nuodėminga. O, anot Veselio (Wesel † 1489 m.), šventųjų bendriją sudarė tie, kurie yra vieningo tikėjimo, vienos vilties ir visi viena meile kartu sujungti su Kristumi.

Šiaip pirm Liuterio apskritai tebuvo skiriama pašauktieji (vocati) ir išrinktieji (electi). Dirva, kurioje auga ir kviečiai, ir raugės, ir tikrieji kviečiai, kurie turėjo, pilna to žodžio prasme, sudaryti tikrąją bažnyčią. Nepasisekus reformuoti išviršinę bažnyčią, pradėta vis labiau nuo jos nusikreipti, tuo pačiu vis labiau artintasi prie vidujinės bažnyčios. Kai Liuteriui Leipcigo disputo metu buvo pasiūlyta nusilenkti popiežiaus ir Romos bažnyčios autoritetui, anas rėmėsi Huso pasakymu, kad šventoji ir tikroji bažnyčia esanti išrinktųjų visetas. Tad tuo pačiu neregimoji bažnyčia pradėta statyti virš regimosios.

Liuteriui, kaip minėjome, bažnyčia savo esmėje **turėjo būti neregima, nes ją sudaro Kristų tikinčiųjų ir su Kristumi tikėjime susijungusių krikščionių bendrija.** Romos bažnyčia negalinti būti tikroji jau vien dėl to, kad ji esanti visiems regima. Apie tikrąją bažnyčią, esą, negalima pasakyti, kad ji esanti čia arba ten. Nes ką tikime, to nematome. Tikrąją bažnyčią mes galime tik tikėti, ne regėti (Erl. 27, 108, 303). Tik vienas Kristus pažįstąs tikrąją bažnyčią ir jos narius. Liuteris pripažįsta ir esamųjų (katalik.) bažnyčią, **tik po Sakramentų pirmoj vietoj stato žodį.** Todėl jo bažnyčia labiau neregima. Dabar, anot Liuterio, **kur tik apsakomas Dievo žodis, ten augąs ir vaisius.** Šis vaisius tai žodžio dėka dauginantys tikintieji. Šitokia bažnyčia nematoma kūno akimi, bet tikėjimu. Liuteriui **bažnyčia yra ten, kur yra žodis, o kur žodis — ten Šv. Dvasia, ten ir Kristus, ten tad ir tikroji bažnyčia.** Visi tikį Kristų ir turį Šv. Dvasią sudaro šventųjų bendriją; kas netiki, tas nepriklauso prie tikrosios bažnyčios, nes neturi Šv. Dvasios.

Neregimoji bažnyčia auga per Kristų ir žodį, o išoriškai tvirtėja glaudžiu tikinčiųjų bendravimu. Nors ji yra dvasinė, tačiau ji nėra kokia nors „Platono idėjinė valstybė" (W A VII 686, 9). Neregimąją bažnyčią sudaro tikintieji, kuriuos Dievas

išsirenka ir per juos ir juose kuria savo karalystę. Toji Kristaus valdžia esti ne žemiška, bet dvasiška, nes Kristus valdo širdis ir sąžines (Erl. 40, 52). Dievas per Evangeliją valdo ir surenka savo tikinčiųjų bendriją. Toji Kristaus bažnyčia yra regima kiekviename tikinčiųjų surinkime, kur tik susirenkama klausyti žodžio ir vartoti Sakramentų. Kur žodis ir sakramentai (tinkamai vartojami!), ten yra Kristus, ten yra jo bažnyčia ir šventųjų sueiga, nors tai „ir kūdikiai lopšiuose būtų" (Erl. 27, 108). Tikras žodžio ir Sakramentų vartojimas yra tikrosios (nereg.) bažnyčios pažinimo ženklas. Kadangi regimoje bažnyčioje buvo apsakomas žodis ir tiekiami Sakramentai, tai ir ji buvo reikalinga, kad tuo patarnautų neregimajai bažnyčiai. Tuo tikslu regimajai buvo reikalinga ir valstybės globa.

Tačiau Liuteris skiria ne dvi bažnyčias, bet tik vienos ir tos pačios dvi puses: viršinę ir vidujinę. „Išviršine" ir „vidujine" bažnyčia ir krikščionybe vadina ne tam, kad ją skirtų, bet vien tik aiškumo dėliai. Lygiai taip, kaip jis skiria dvasinį ir kūninį žmogų. Taip ir vadina: ausserlich, sichtlich, innerlich, geistlich... Christenheit, Volk, Samlung, Kirchen (Erl. 27, 102). Liuteris norėjo liktis katalikų bažnyčioje, nes jai paviršutinės gyvybės jis ir neginčijo. Bet iš jos išskirtas, nemanė steigti kokią nors sektą, ypač kokią nors šventųjų bendriją. Jis tikėjo, kad ir esąs iš išviršinės bažnyčios išskirtas, tačiau priklausąs tikinčiųjų bendrijai. Tad jis ir palaikė tokią bažnyčią, kurioje tilptų gerieji ir piktieji, pateisintęji ir nuodėmingieji. Širdyje slėpdamas gilią meilę neregimajai bažnyčiai, su dideliu skausmu nuo Romos bažnyčios skirdamasis, stojo pats tvarkyti ir kurti regimosios ir išviršinės bažnyčios pamatų.

Žvelgdamas iš savo neregimosios bažnyčios idealo, Liuteris greit susiorientavo išviršinės bažnyčios uždaviny. Juk reikėjo vietos, regimos bendrijos, iš kurios ir kurioje būtų skelbiama Evangelija, kurios dėka tik gyvena ir auga pati tikroji bažnyčia. Ji nekabėjo ore, bet buvo matas, kuriuo buvo matuojama regimosios bažnyčios struktūra. Žodžio skelbimui reikėjo tam tikrų urėdų, taip pat tvarkos ir drausmės. Jis tikėjo, kad ir išviršinės bažnyčios griuvėsiuos Kristus kuria savo bažnyčią ir ją išlaiko. Tuo pasitikėdamas, jis priešinosi ir Bohemijos pikardams, kurie steigė savo atskirą šventųjų bažnyčią. Todėl ir iš viršinėje bažnyčioje Liuteris neleido daryti skirtumo tarp „šventųjų" ir nuodėmingųjų. Neleido dėl to, kad jo bažnyčios supratimas kilo iš jo ypatingo pateisinimo supratimo — simul iustus et peccator. Todėl jam ir ta pati Romos bažnyčia vis liko (kol netapo išskirtas) ta brangintina vieta, iš kurios buvo galima skelbti Evangeliją. Liuterio supratimu, regimoji bažnyčia turėjo likti liaudies bažnyčia (Volkskirche), kurioje tilptų ir pateisintieji ir nuodėmingieji. Juoba, kad ir šventuose žmonėse sena-

sis Adomas vis dar pasireiškiąs jų suklupimuose (Erl. 2, 53). Regimoji bažnyčia negalinti būti vien tik šventųjų bažnyčia. Kaip kūnas negalįs išlikti „grynas", bet savyje dar ir visokio „priedo" talpinąs, taip esą ir su bažnyčia. Ji, būdama žemėje, negali išlikti nesutepta (Erl. 2, 65). Tikroji bažnyčia vis liekanti kryžiaus priespaudoj. Tik netikroji bažnyčia esanti išgražinta ir išsipuošusi, regimai išdidus, kaip Sodoma (Erl. 26, 17).

Liuteris ypač reiškė nepasitikėjimo, kam Kristus nustumtas vien tik rykaujančion ir lieką be valdžios kovojančioj bažnyčioj. Kadangi bažnyčia statydinas žodžių apie ir tikėjimu į Kristų, tai tokios galva negalįs būti joks popiežius, tik Kristus. Regimosios bažnyčios galia yra tik žodyje (Erl. 40, 87). Tikroji bažnyčia negalinti jokiu būdu būti siejama su Roma, nes ji, nors ir išsklaidyta, tačiau, kas svarbiausia, esanti vieninga savo tikėjimu į Kristų (Erl. 27, 107).

Liuteriui neregimosios bažnyčios supratimas, be abejo, padėjo ir nutiesti gaires, kaip tvarkyti regimąją bažnyčią. Ypač tam daug padėjo visuotinosios kunigystės supratimas. Būdamas buvęs vienuolis, Liuteris gerai suprato bendrijos reikšmę. Bazilijus kadaise norėjo steigti vienuolių bendrijas tikrajam krikščioniškumui įgyvendinti. Bet Liuteris tokio tikslo bendrijas norėjo įgyvendyti ne vienuolyne, bet kasdieniniam gyvenime. Daug kas (Parpert ir k.) iš šito užsimojimo nusprendė, kad Liuteris norėjęs steigti evangeliškus vienuolynus. Kaip žinome, Liuteris norėjo steigti tikrųjų krikščionių „Kerngemeinde", bet jis juk ir pasakė, kad dar neturįs tam tinkamų žmonių. Bet Liuteris, apskritai, priešinos ne tik betkokiai bažnytinei prievartai, bet jis buvo priešas betkokios „šventųjų" grupės. O prieš pastarąsias jis statė iš savo neregimosios bažnyčios idealo kylančią šventųjų bendriją, paremtą visuotine kunigyste.

Liuteris, galima sakyti, buvo ne tik šventųjų bendrijos minties atnaujintojas, bet jis ją ir „iš dangaus nukėlė žemėn" (K. Holl). Kaip žinome iš apaštalo Povilo, šventųjų bendrija buvo ta tikinčiųjų bendrija, kuri savo visetu buvo tarsi vienas kūnas, nes pasidalinta skausmais ir džiaugsmais. Viduriniais amžiais ši bendrija buvo suliedinta su triumfuojančia ir kovojančia bažnyčia. Jos būtis ir esmė žemėje liko tada aptamsinta. Liuteriui šventųjų bendrija (comunio sanctorum. 3) yra ne kitur, tik žemėje įgyvendintina. Tokiu būdu tarp paprastų krikščionių ir šventųjų žemėje nebdaroma skirtumo (Erl. 30, 369). Mirusieji lieka mums paslėpti, todėl svarbiausia čia žemėje esą padėti kenčiantiems broliams.

Tokios bendrijos pamatas yra Kristaus kryžius (theologia crucis). Kryžiaus žodžiu laimėtieji, tam (pateisinimo, atleidimo) žodžiui tikintieji sudaro tikrąją bažnyčią, kuri pasilie-

kanti paslėpta po „kryžiaus ženklu". Žvelgdamas į kryžių, nuolat matai save nuodėmingą. Toks būdamas, kaip pats elgsies prieš savo silpnesnį brolį? Kita vertus, nesigėdyti Nukryžiuotojo, reiškia nesigėdyti savo silpnųjų brolių. Esą, Dievą tegalima mylėti tik artime, Kristaus kryžiuje, nes ir „Kristus tegyvena tarp nuodėmingų". Kryžiaus meilė, nepriklausanti nuo objekto (nėra eros), verčia ir atsimylėti ir atsilyginti negalintį mylėti. Tai yra N. Test. agapes supratimas. Tad šios bendrijos esmė ir yra ta, jog tikintys ir su Kristumi, ir tarp savęs yra susijungę meilėje, lyg „vienas pyragas". Iš čia susidaro „admirabile comercium, frölich, Wechsel" tarp Kristaus ir tikinčiojo. Mano nuodėmė virsta Kristaus — štai kas bendrija. Savo brolio gėda nešioju aš — štai bendrijos esmė. Kas paliečia vieną narį, paliečia visą kūną. Pagal šią bendrijos dvasią reikia pakęsti tiek regimosios bažnyčios, tiek jos tarnų ydas. Esant tokioj bendrijoje, negalima pamesti kitų silpnesnių ir, pačiam atsiskyrus, steigti kokią nors sektą, kokį nors šventųjų ratelį.

Bet visų vyriausiai šventųjų bendrija reiškiasi Šv. Vakarienėje, todėl ir Komunija (pav., iš daugel grūdų—kepalas; iš daugel uogų—vynas). Tuo pačiu altoriaus Sakramento ženklas yra regimas šventųjų bendrijos ženklas. Tad tikroji bažnyčia reiškia Liuteriui ne ką kita, kaip šventųjų bendriją. Todėl ir sunku ją matyti. Tik Kristus vienas pažįsta savo avis (Erl. 12,48). Katalikų teologai dažnai neigia šventųjų bendrijos buvimą protestantuose, nes jų tokia bažnyčia esanti neregima. 4). Bet, Liuterio supratimu, žodyje, Sakramentuose ir šventųjų bendrijoje mums laiduojama tikrosios, neregimosios bažnyčios būtis.

Didelę Liuterio įtaką simboliniams liuterionių raštams apskritai, bet ypač ją aiškiai matome Konfesijos Augustano 7 skirsn. nusakytoje bažnyčios sąvokoje — congregatio sanctorum, sueiga, šventųjų susirinkimas, kur tinkamai, (recte) mokoma Evangelija ir tinkamai vartojami Sakramentai. Vieni suprato, jog čia kalbėta tik apie neregimąją, kiti — jog apie dvi atskiras bažnyčias. Daug ginčytasi. Buvo užmiršta, jog kalbėta apie vieną ir tą pačią bažnyčią, kuri turi savo dvi puses. K. A. 8 skirsnyje dar papildomai pasakyta, kad bažnyčia, nors pirmoj eilėj yra šventųjų ir tikrai tikinčiųjų susirinkimas (congregatio), tačiau joje esą daug veidmainių ir piktųjų primaišyta, bet vistiek tai neliečia Sakramentų veikimo (prieš donatistus). Šioje vietoje tegalime nurodyti Konfesijos Apolog. 7 straipsnį, kur plačiai aiškinama šios vienos bažnyčios dvi pusės, pav., kluone tarp grūdų yra ir pelų, tinkle tarp sveikų žuvų — ir sugedusių; kaip tikintieji bažnyčioje sudaro Dievo karalystę, taip netikintieji priklauso velnio karalystei, ir t. t. Bažnyčioje, anot Melanchtono ir K. Apologijos, esą ir gerų ir piktų. Pir-

mieji sudaro bažnyčią, tiek iš vardo, tiek iš esmės (nomine et re), o pastarieji šiai tik vardu tepriklauso.

Bet Melanchtono Loci (1559 m. e. 1.) bažnyčios nariais nebepripažįsta išrinktųjų, tepripažįsta tik pašauktuosius (coetus vocatorum, qui est eccelsia visibilis). Melanchtonas tepripažįsta tik regimąją bažnyčią, kuri siejama su ministerium evangelii. Šalia šios regimosios bažnyčios jis nepažįsta išganymo. Tikrosios, tos vienos regimosios bažnyčios ženklu eina dabar tikrasis bažnyčios mokslas. Kiek čia atsitolinta nuo Liuterio bažnyčios supratimo, nereikia aiškinti. Melanchtoną šiąja Liuteriui priešinga kryptimi pastūmėjo susidariusios krikštininkų (simb. r. vad. donatistais) grupės, kurios siekė sudaryti regimas šventųjų bažnyčias. Liuterio neregimosios bažnyčios minties nesupratę, Muncero, K. Švenkfeldo ir S. Franko šalininkai panorėjo visai iš išorinės bažnyčios išeiti, norėjo steigti tikrąją šventųjų bažnyčią. Daugelis jų (kaip seniau montanistai) laukė ir besiartinančio paskutinio teismo. Todėl skubėjo kviečius atskirti nuo pelų. Kad išliktų šventųjų bažnyčia, pradėjo krikštyti ir suaugusius. Jie užmiršo, kad, anot Liuterio, **tikroji bažnyčia yra Dievo darbas, kurį Jis Pats vykdo pasaulyje;** tad nereikia, kad patys žmonės kitus teistų ir patys isrinkimą darytų.

Bet visiems reformacijos tėvams apskritai bažnyčia pirmoj eilėj buvo išrinktųjų visetas; būdama tokia, ji buvo tikėjimo dalykas. Dėl to nenoromis teko aiškiau skirti regimąją ir neregimąją bažnyčią. Didžiausią skirtumą tarp abiejų bažnyčių, arba, galima sakyti, bažnyčią padalinta į dvi atskiras dalis, matome Cvinglio bažnyčios moksle.

Vietomis Cvinglis kalba, kaip ir Liuteris, apie dvi vienos ir tos pačios bažnyčios puses, pav. christ. fidei esepos: šventoji visuotinoji bažnyčia esanti ir regima ir neregima. Antra vertus, kitose vietose aiškėja, kad bažnyčia kaipo išrinktųjų visetas, Cvinglio supratimu, egzistavo tik idėjoje ir tikėjime. Bažnyčia tikrenybėje buvo regima ir apribota kokia nors miesto, kaimo arba valsčiaus krikščionių sueiga, vad. Kilchoere, arba parapija (pav., vietos susirinkimas, parapija Korinte, Ciuriche ir t. t.). Ciuricho dispute bažnyčia Cvingliui yra tikrai tikinčiųjų visetas (Zal, Menge), kuri Dievo dvasioje ir jo valioje susirenka (8 ir 9 art.). Ši bažnyčia yra išplitusi po visą pasaulį. Ji jungiama dvasios ir vieningo tikėjimo. Ją tik vienas Dievas tepažįsta. Aiškindamas tikėjimo išpažinimą. Cvinglis išveda, kad visuotinoji bažnyčia esanti Dievo nuotaka. 5). Bet apskritai Cvinglio moksle galima skirti tris bažnyčios sąvokas: Kilchoere (vietos bažnyčia, parapija), tikrai regima; šių visame pasaulyje esančių vietos bažnyčių **regimoji sanglauda — universalinė**

bažnyčia; neregimoji amžinoji, **vienam Dievui težinomoji bažnyčia**.

Kad tikėjimas būtinai turi savo pamatavimo ieškoti neregimybėje, tą galingai ir sistematingai išreiškė Kalvinas savo bažnyčios moksle. Bažnyčia apskritai mums reikalinga dėl to, kad mes dar nepasiekę angelų laipsnio. Todėl regimoji bažnyčia yra mūsų motina ir auklėtoja. Joje Dievas nori mus, savo vaikus, surinkti ir išauklėti. Kas Dievą laiko savo tėvu, tas turi ir bažnyčią laikyti savo motina, 6). Todėl esą pavojinga regimąją bažnyčią, savo „motiną", apleisti. Kaip Dievas Sen. Test. žmonių mokinti siuntė ne angelus, bet žmones, taip ir šioje regimoje bažnyčioje Jis mus mokina ir auklėja per kitus žmones. Todėl bažnyčia, kaipo šventųjų bendrija, yra ir dovanų ir tarpusavios pagalbos bendrija. Ji gyvuojanti kaip vienas kūnas. Tokios bažnyčios nesą reikalo rankomis apčiuopti. Svarbiausia yra tikėti, **jog Kristus yra šventųjų ir išrinktųjų bendrijos galva**. Visi Dievo išrinktieji jungiami tos vienos galvos; šiaip kūnas būtų sudraskomas. Be to, ne mums patiems reikia atstumtuosius skirti nuo išrinktųjų; **tai daro Dievas**. Apie kito žmogaus išrinkimą aš nieko negaliu spręsti. Bet **neregimąją bažnyčią sudaro tie, kurie per Dievo malonę yra priimti Jo kūdikiais ir per Šv. Dvasią yra tapę Kristaus sąnariais**. Šiai bažnyčiai priklauso visi nuo šio pasaulio pradžios išrinktieji. Bet yra dar ir šios neregimosios bažnyčios viena dalis žemėje. Ji yra ten, kur tikima Dievą ir Kristų. Šios bažnyčios narių tarpe yra ir daug veidmainių, kurie tik vardu tepriklauso prie bažnyčios, kurioje tik tikrame žodžio apsakyme ir priderančiame Sakramentų vartojime regimai įrodoma, jog čia turima reikalo su tikrąja bažnyčia. Kas prieš tokią bažnyčią veikia, priešinasi pačiam Dievui. Tikrosios bažnyčios (žemėje) nariai yra tie, kurie tiki, tinkamai gyvena ir su tikinčiais kartu nepameta Dievo ir Kristaus. Kadangi Viešpats dar Pats bažnyčios raukšles lygina ir ją gražina, tai aišku, jog jos šventumas dar nesiekia tobulybės. Bet, kaip jau sakyta, visuotinis neregimosios bažnyčios išrinktųjų skaičius tėra žinomas vienam Dievui.

Kaip iš viso paaiškėjo, reformacijos pirmtakų ir tėvų su neregimosios bažnyčios idėjos augimu neatskiriamai susijęs ne tik jų bažnyčios mokslas, bet ir jų žygiai bažnyčios reformavimo linkme.

Pav., Husas iš savo bažnyčios, kaipo išrinktųjų viseto, idėjos kritikuoja esamąją išviršinę bažnyčią. Liuteris iš neregimosios bažnyčios idealo tiesė gaires regimosios bažnyčios santvarkai. Melanchtonas ginčuose su įvairiais regimosios bažnyčios neigėjais (spiritistininkais ir krikštininkais) buvo verčiamas bažnyčios esmės ieškoti ir labiau akcentuoti ją išorinėje

santvarkoje ir jos mokslo grynume. O Cvinglio vietos parapijos prasme bažnyčios supratime apsireiškia didelis prisitaikinimo gabumas ne tik prie laiko dvasios, bet ir prie teoretinės tradicijos, o bažnyčios gyvenimo praktika kaip tik ir įrodė, kad, sekant šią Cvinglio mintimi, į bažnytinį darbą iš tikro galima įtraukti mases. O Kalvinas savo dideliais sisteminimo gabumais ne tik sugebėjo neregimosios bažnyčios idėją, kaipo vienam Dievui težinoma, išrinktųjų bažnyčią, iškelti tikru protestantų bažnyčios orientavimosi ženklu, bet ir išorinės bažnyčios veikimui jis atrado visiškai naujų kelių.

Po reformacijos besikurianti protestantų bažnyčia, kuri vadovavosi savo neregimumo idealais, be abejo, atrado ir savo regimosios, išviršinės bažnyčios veikimui naujų kelių. Tik ar ji šiai, taip galingai reformatoriuose pasireiškusiai orientavimosi intencijai liko ištikima, tenka spręsti iš jos tolimesnio gyvenimo.

REGIMOSIOS IR NEREGIMOSIOS BAŽNYČIOS DOGMOS REIKŠMĖ IR LIKIMAS PROTESTANTIZME.

Neregimosios bažnyčios idėja turėjo protestanto sielai iš tikro būti artima, nes protestantai pradėjo ją vis ir vis labiau domėtis. Nuo reformacijos tėvų dogmatikoje pradedama aiškiai skirti regimoji bažnyčia nuo neregimosios. Neregimosios bažnyčios idėja tapo iš tikro protestantų bažnyčios orientacijos ženklu. Todėl ir neregimosios bažnyčios dogma buvo vadinama protestantiška[1]).

Mintis, kad bažnyčia esanti išrinktųjų visetas — ši reformacijos pirmtakų mėgiamiausia mintis — liko Romos bažnyčios Kostnice ne tik atmesta, bet ir pasmerkta. Katalikų teologai savo atsakyme į Konf. Aug. 7 straipsnį ir tvirtina, kad šiame straipsnyje esanti atnaujinta Huso herezija. Esanti tik viena bažnyčia, susidedanti iš dviejų dalių. Nors piktieji ir esą negyvi sąnariai, tačiau jie vis pasilieka prijungti prie to vieno kūno. Catech. Rom. sako, kad tik netikintieji arba pagonys, heretikai ir k. nepriklausą prie bažnyčios. Bažnyčioje esą nuodėmingieji dar nepanaikiną bažnyčios šventumo. Nes Pats Dievas yra bažnyčią pašventinęs. Be to, ji pašvenčiama ir Sakramentais. Bažnyčios neregimasis valdytojas esąs Kristus, o jos regimasis — popiežius. Tad šalia tos vienos vad. šventos, katalik ir apaštalų bažnyčios, nebeieškoma dar kokios nors neregimos.

Jėzuitas Belarminas savo veikale De ecclesia tvirtino, kad tikėjimo išpažinimas, Sakramentų vartojimas ir priklausymas

teisėtų ganytojų ir Romos vyskupų valdžiai jau pakankamai įrodąs, kas prie bažnyčios priklauso, kas ne. Belarminas smarkiai pabrėžė Romos bažnyčios regimąją pusę. Ji esanti tiek regima ir užčiuopiama, kaip ir Galijos valstybė. Tarp 15 Belarmino įvardintųjų tikrosios bažnyčios žymių daugumas yra regimai apčiuopiamos žymės.

— Todėl dabar aišku, kad protestantai, labiau pabrėždami savo bažnyčios neregimąją esmę, tuo pačiu jau kovojo ir prieš Romos bažnyčią ir rankomis apčiuopiamą jos regimybę. Reformatoriai apie neregimąją bažnyčią kalbėjo labiau kaip apie tikėjimo objektą. Jiems tai nebuvo dar jokia dogma. Neregimosios bažnyčios idėja buvo paversta dogma tik kovoje su įvairiais frontais. Aiškiai matome, kad Kemnicas, labiau sekdamas Melanchtonu (prieš krikštinininkus), smarkiau pabrėžė regimąją bažnyčią. Tuo tarpu Jonas Gerhardas, polemizuodamas su Belarminu, vėl labiau pabrėžė neregimosios bažnyčios reikšmę. Nes daug katalikų teologų, bekritikuodami protestantų bažnyčią, tokios visai nenorėjo pripažinti, nes ši esanti visai neregima.

Kaip žinome, Liuterio supratimu, bažnyčia savo esme buvo neregima. Tik regima ji tapo žodžio apsakymu ir Sakramentų tiekimu. Iš tokio bažnyčios supratimo buvo galima daryti įvairių išvadų. 1. Buvo galima stengtis gryninti pamokslą. Nes tuo regimoij bažnyčia galėjo patarnauti neregimajai. 2. Kadangi tikroji bažnyčia suprasta esanti neregima, tai buvo gana lengva apleisti pačią regimąją bažnyčią. Buvo galima kuo mažiausia rūpintis jos reikalais. Šitaip mano ir K. Švenkfeldas ir S. Frankas. Anot Heitmuelerio[2]), kada Liuteris iš Aigipto (Romos) vergijos išvestuosius palikęs dykumose, už bažnyčią, kaipo šventųjų bendriją, stojęs kovoti K. Švenkfeldas. Kada Liuteris sutikęs bažnyčion priimti mases, t. y. atsisakęs surinkti tikinčiuosius ir šventuosius į atskirą bažnyčią, jis ir sutikęs, kad krikščionys būtų prievarta verčiami tapti liuteriškosios landeskirchės nariais. Tad tuo pačiu Liuteris jau kovojęs ir prieš pirmutinį savo bažnyčios idealą. Taigi, anot Heitmuelerio, kada bažnyčioje nebuvo žiūrima drausmės ir šventumo, landeskirchė pavirtusi tikru Babeliu. Bažnyčia netekusi Dievo surinkimo karakterio. O pas. vyresnybėms pradėjus tvarkyti bažnyčios reikalus, tuo pačiu reikėję daryti skirtumo tarp dvasininkų ir eilinių žmonių, kai tuo tarpu N. Test. ir jaunesniajam Liuteriui visi buvę lygūs visuotinoj kunigystėj. Bet visa tai, anot Heitmuelerio, pataisyti norėjęs K. Švenkfeldas, buvęs Liuterio smarkiai iškoliotas, ir dėl to — bažnyčia negalėjusi likti šventųjų bendrija.

Be to, iš Liuterio neregimosios bažnyčios idealo galėjo dar siūlytis ir štai kokia išvada: jeigu bažnyčia yra šventųjų ben-

drija, tat regimai ir steikime tokią! Kam norėti tik slėptis neregimoj bažnyčioj? Kodėl tikrajai bažnyčiai nepasirodyti regimai? Tokią šventųjų bendriją regimai įgyvendyti buvo mėginę montanistai donatistai ir k. Juk iš pradžių ir pats Liuteris pritarė mažesnių bendrijų (Kerngemeinde) steigimui. Tik jis teisinosi dar „neturįs tam tinkamų žmonių". Todėl įsikarščiavę krikštininkai nė kiek nesvyravo šventųjų bendrijos steigimo reikalu. Jų žygis tai protestas už šventųjų bendriją, prieš masių bažnyčią gyvenime. Liuteris šventųjų bendriją skelbė labiau idėjoje, bet nesteigė tokios gyvenime. Kadangi krikštininkai manė jau tikrai priklausą prie Dievo išrinktųjų, jie norėjo tai ir regimai parodyti. Jų supratimu, kiekvienas galįs būti Šv. Dvasios pamokytas; tad ir nelabai tereikia dar kokio nors išviršinio autoriteto. Bet Liuteris pirmiausia nusilenkė išviršinio žodžio autoritetui. Kai krikštininkai tepripažino tik „vidujinį, tik Dvasios paliudytą žodį", bet nežiūrėjo išviršinio žodžio, Liuteris juos pavadino svajotojais, atskalūnais (Schwärmer). Įdomu tai, kad ir Liuteris, ir krikštininkai bažnyčios klausimu rėmėsi šventųjų bendrija. Tik Liuteris tokios kaip bažnyčios nesteigė gyvenime.

Norėti jau čia žemėje sudaryti šventųjų bendriją, iš tikro, labai viliojantis idealas. Bet krikštininkai buvo tokie žmonės, kurie nelabai skiria idėjas nuo tikrovės. Liuteris tikėjo, kad ne žmonės, bet žodis gali sukurti šventųjų bendriją. Tikėdamas žodžio galia, Liuteris tikėjo ir šventųjų bendriją. Tik krikštininkai norėjo jau regimai pažinti ir skirti atgimusiuosius ir nuodėminguosius. Krikštininkai, beieškodami patys regimo šventumo, gana greit nuėjo į kraštutinumus. Net pradėjo šventumo žymių ieškoti rūbuose, valgyme ir pan. O ir jiems patiems teko nemaža kentėti dėl jų bendrijos narių ir sau teisumo ir fariziejiškumo. Todėl kiek atsargiau kalba reformatoriai, kad vienas Dievas tepažįstąs tikruosius krikščionis.

O tačiau lieka nesugriaunama tiesa, kad tikroji bažnyčia savo esme, savo gilesniu gyvenimu esti neregima. Be to, nereg. bažnyčios idėja gali išviršinę bažnyčią saugoti nuo visokio paviršutiniškumo. **Ši idėja eina protesto ženklu, kad dieviški dalykai nebūtų keičiami žemiškais ir su jais maišomi.** Bet gyvenime dažnai neužtenka vien tik idėjų. Nes aiškiai matyti, kaip jau iš pat pradžių regimosios bažnyčios tvarkymu susirūpinę Cvinglis ir Kalvinas bei jų sekėjai pajėgė išplėsti didesnį organizacinį ir bažn. auklėjimo darbą, negu tai vėliau sekėsi Liuterio sekėjams. Pastariesiems šis darbas teko dirbti jau daug nepalankesnėmis sąlygomis, nes į bažnyčios tvarkymo reikalus pradėjo kištis pasaulinė vyriausybė.

Su Melanchtonu vis labiau užmirštama neregimoji bažnyčia, kaipo išrinktųjų bažnyčios idealas, o pasitenkinta bažny-

čioje matyti pašauktųjų bendriją, kuri klauso žodžio, nes pradėta vis labiau rūpintis iškelti regimosios bažnyčios autoritetą. Todėl reikėjo akcentuoti, kad Dievo tegalima ieškoti tik regimoje bažnyčioje, kur skamba Evangelijos balsas (ž. K. Apolog. 7 str.). Tokiu būdu su Melanchtonu (ortodoksų) bažnyčia vis labiau paverčiama tikėjimo mokslo gryninimo institutu.

Beveik visi 16 šimtm. liut. dogmatikai paneigia, kad šalia regimosios bažnyčios galėtų būti išganymas. Brencas polemizuoja, kad bažnyčia esanti ne neregima, bet tik regima. Kemnicas, pasidavęs Melanchtono įtakai, nieko nebenori žinoti apie neregimąją bažnyčią. Anot jo, Liuteris pirmasis pradėjęs vadinti neregimąją bažnyčią. Tai jis daręs dėl šių priežasčių: dėl Romos bažnyčios didelio masivizmo; kad niekas nesitikėtų, jog priklausymas prie regimosios bažnyčios jau suteiks išganymo; ir kad bažnyčia nesiektų garbės, galybės ir pan. Kemnicui bažnyčia yra tokia sueiga, kurioj daugumas nesą šventi, tačiau ir joje veikiąs Dievas ir daugelį atgimdęs amžinajam gyvenimui. Jonas Gerhardas, kovodamas prieš Belarminą, jau skiria pašauktųjų (reg.) ir išrinktųjų (nereg.) bažnyčias. Tikras mokslas, Sakramentai ir drausmė — štai jo neregimosios bažnyčios ženklai. Neregimąją bažnyčią esą sudaranti vos pastebima regim. bažnyčios išrinktųjų bendrija. Tik piktieji visai nepriklausą nei prie neregimosios bažnyčios nei prie Kristaus kūno. Epitetai, kaip una, sancta, catholica, tik neregimąjai tepriklausą. O kur išpažįstama, kad regimoji bažnyčia klysta, tai, ją pametus, gali pakakti būti tik neregimosios bažnyčios nariu. Kemnicą ir Gerhardą beveik žodis į žodį pasekė ir kiti liuterionių ortodoksai. Kvenstetas, netaip kaip Liuteris, pamokslą ir Sakramentus priskiria regimajai bažnyčios pusei, o neregim. bažnyčioj temato tikrai tikinčiųjų bendriją. Musėjus bažnyčios neregimybės teieškojo mistinėj Kristaus vienybėje su bažnyčia, bet tai dėl to, kad žmogui esą negalima viską regimai išpažinti. Kadangi liuteronių ortodoksai pirmoj vietoj deda grynąjį mokslą, tad, kalbėdami apie tikėjimo mokslo gryninimą, tuo pačiu labiau iškėlė ir regimosios bažnyčios svarbą. Šie pastarieji, nors ir sakėsi seką Liuteriu, tačiau dažnai nenoromis atsitolino nuo Liuterio idealų.

Šveicarijos reformatoriai susilaukė jau ištikimesnių savo mokslo pasekėjų. Visi reformatų ortodoksai buvo vieningi tvirtinti, kad tikrosios bažnyčios ženklas, šalia žodžio ir Sakramentų, esanti dar ir drausmė. Tiesa, Kalvinizmo neregimosios bažnyčios idėja, kaipo išrinktųjų bendrijos idėja, teorijoje, dogmatikoje buvo labai vertinama. Tačiau gyvenime „regimąja" bažnyčia rūpintasi daug rimčiau negu tai darė Liuterizmas. Todėl Kalvinizme „regimoji" bažnyčia buvo labiau stip-

rinama organizacijos prasme. Daug įžymių reformatų teologų (Beca ir k.), kuriems neteko susidurti su polemikais nereg. bažnyčios klausimu, net visai pamiršo vad. protestantinę dogmą. Neregimoji bažnyčia dažnai prisiminta vien dėl to, kad žmogui nėsa galima skirti veidmainius nuo tikrųjų bažnyčios narių. Taip tad ir pradėta labiau praktiniais sumetimais mokyti, kaip skirti tikrąją bažnyčią nuo netikrosios. Įdomu dar tai, kad įžymūs reformatų dogmatikai neregimosios bažnyčios pradėjo ieškoti nuo pasaulio pradžios, o ne nuo Jėzaus Kristaus atėjimo laikų. — Bet protestantų ortodoksai apskritai darė tą klaidą, kad užmiršo bažnyčią kaipo tikėjimo objektą, o dažnai ją laikė jau pačia Dievo Karalyste. Įdomu tai, kad visur ir visuose raštuose, kur bažnyčia apibūdinama tikėjimo objekto prasme, nereg. bažnyčios klausimu visada pritariama reformatoriams. Visų daugiausia neregimąja suprasta tokia bažnyčia, kurią vaizduotasi stovinčią Dievo akyse.

Po reformacijos katalikai vis tvirtindavo, kad protestantai suskaldę bažnyčią į dvi dali, tinkamai nevertindami regimosios bažnyčios. Ginčai, kad ir protestantai tepažįstą tik vieną ir tą pačią bažnyčią, ėjo protestantų ortodoksijos metu. Anot Turettini, popiežinininkai tvirtina, kad protestantai, negalėdami įrodyti savo bažnyčios buvimo pirm Liuterio, išgalvoję skirtumą tarp regimosios ir neregimosios bažnyčios. Kaip šitoks bažnyčios supratimas reformatoriuose išaugo, jau kalbėjome.

Kaikurie reformatai, šalia regimosios ir neregimosios bažnyčios, skyrė dar ir reprezentantinę bažnyčią. Heidegerio supratimu, bažnyčia yra pašauktųjų, tikinčiųjų ir išrinktųjų susirinkimas, kurio visus narius Dievas žodžiu ir per dvasią yra pašaukęs iš nuodėmių būvio ir perkėlęs į savo malonės būvį. Heidegeris tvirtino, kad kas protestantų bažnyčioje yra svarbiausia, tas joje pasilieka neregima. Tad pašaukimas, išrinkimas ir tikėjimas yra svarbiausios neregimosios bažnyčios žymės. Tuo tat bažnyčia esanti tikėjimo objektas.

Tai, be abejo, stiprina tikėjimą žinoti, kad tėra viena neregima, vien tik Dievui težinoma, bažnyčia. Kaikurių reformatų ortodoksų išvedžiojimai, jog bažnyčia esanti tik tam, kad pati suburtų išrinktuosius, yra gana siauri. Nes kada bažnyčia plačiai atidaro duris, tuomet ir viso pasaulio išrinktieji gali įgyti patį pašaukimą. Nors bažnyčioje būtų ir veidmainių, vis dėlto ji negali atsisakyti nuo misijos darbo. Reformatai neregimąja bažnyčia dažniausiai vadino išrinktųjų susirinkimą. Tik pašauktieji (vocati) buvo priskirti prie regimosios bažnyčos. Bet išrinktąsis, dažnai nenuilstamai triūsdamas Viešpaties garbei, kaip tik taip ir įrodė, kad jis yra išrinktas. Taip manė daugelis puritonų ir griežtų kalvinistų. Bet refor-

matorių, apskritai, suprasta pati bažnyčia ne tiek savo esme esanti neregima, bet tik tiek, kad ji po savo sparnu subūrė išrinktuosius.

Bet ir naujesnių laikų protestantų teologų regim. neregimosios bažnyčios dogmą nebuvo visiškai panaikinta, nors ir susilaukė įvairiausių modeliacijų. Tad nors truputį pažvelkime į patį bažnyčios gyvenimą.

Pagal Liuterio visuotinos kunigystės supratimą, be abejo, buvo galima laukti didelio parapijiečių veikimo. Bet kai parapijos čia teparodė tiek maža gyvumo, Liuteris buvo linkęs steigti rimtesnių krikščionių bendrijas (Kerngemeinde), kurios rūpintųsi bažnyčios tvarkymu. Bažnyčios tvarkymo atžvilgiu buvo galima eiti dviem keliais: sudaryti bažnyčią, pagrįstą bendrija arba ir episkopine tvarka. Melanchtonas vėliau norėjo palaikyti episkopinę tvarką. Tik jau nebeturėta vyskupų. Būrų sukilimo dėka daug bažnyčios klausimų teko atiduoti spręsti pasaulinei valdžiai. Pirm sukilimo Liuteris dar draudė pas. vyresnybėms kištis į sąžinės reikalus. Po sukilimo Liuteris liko jau daug nuolaidesnis. Po Liuterio įstatytieji superindentai ir sudarytosios teritorinės konsistorijos bažnyčią dar labiau susėjo su pas. vyresnybių interesais. Tokiu būdu neišvengta ir protestantų to, kad dvasiniai dalykai nesumištų su pasauliniais. Vėliau buvo pasiteisinta, kad, buv. vyskupams pabėgus, bažnyčią tvarkyti reikėję atiduoti pasaulinėms vyresnybėms. Liuterio reformacijos periodas baigėsi tuo, kad bažnyčia tapo tam tikru mokslo institutu su kunigaikščiu priešaky. Dabar turėjo būti jau iš tikro sunku ką nors bepasakyti apie neregimąją bažnyčią. Todėl pastarąja bažnyčia kaip tik ir pradėjo dangstytis visoki protestantų sekiantai, arba atskalūnai.

Tuo tarpu reformatuose, sekant Cvingliu, jau atskira parapija turėjo daugiau teisių sau pačiai tvarkytis. Atskira parapija galėjo įsivesti reformaciją arba ją ir užgniaužti, net nepaisydama savo kaimynų. Be to, ji galėjo ir netikiusius narius išmesti. Bet vis dėlto ir Cvinglio tėvynėj pas. vyresnybė pamažu gavo vis daugiau teisių bažnyčios tvarkymo atžvilgiu. Tik ten, kur Kalvino įtaka veikė, tiesiog į bažnyčią buvo žiūrima, kaip į ką nors esantį „virš mūsų". Vienu žodžiu, kaip Liuterio bažnyčioj pirmoj vietoj liko žodis, taip Kalvino bažnyčioj buvo žiūrima drausmės.

Bet nors pasaulinė vyresnybė tvarkė beveik visus regimosios bažnyčios reikalus, vis dėlto, kaip pastebėjome, ortodoksai dar surado nors dirbtinį skirtumą tarp regimosios ir neregimosios bažnyčios. Bet jau po ortodoksijos pasireiškęs pietizmas yra ne kas kita, kaip reakcija prieš visuotinės kunigystės nuslopinimą ir regimosios bažnyčios sustingimą. Pietistų pa-

stangose sudaryti ecclesiolae in ecclesia (bažnytėlę bažnyčioje) reiškėsi noras, kad bažnyčia būtų labiau atgimusiųjų, o ne vien krikščionių iš vardo bažnyčia. Pietizmas, remdamasis visuotine kunigyste, buvo ir tam tikras protestas dėl neregimosios bažnyčios. Tačiau ir pietistų „kolegijose" buvo ne vien tik tikinčiųjų, bet ir šiaip „interesantų".

Racionalistai, žinoma, bažnyčioje tematė tik tam tikrą interesų draugiją (Gesellschaft). Kantas regim. ir neregimosios bažnyčios skyrime matė už patyrimo esančios idėjos ir tos idėjos įgyvendymo (tikrovės) būtį.

Reikia pripažinti, jog ir naujesnių laikų protestantai nepamiršo neregimosios bažnyčios idėjos. Šleiermacheriui regimoji bažnyčios dalis yra pasaulio ir bažnyčios mišinys. Neregimoji bažnyčia, anot jo, yra visų dvasios veikimų sanglauda. Bažnyčia buvo ta brangioji vieta, kur bendromis pastangomis judinama žmogaus dvasia. Kahnis bažnyčioje tematė dieviškąją ir žmogiškąją pusę. Stahlas skiria Kristaus valdžią širdyse (nereg.) ir Kristaus valdžią Sakramentuose (reg.). Kiti vėl aiškina, kad bažnyčia dabar tebesanti neregima, bet vėliau tapsianti regima Dievo karalyste. Šenkelis tvirtina, kad visos bažnyčios esančios tik bandymai įgyvendyti tikėjimo bendriją pasaulyje. Löhe težino vieną bažnyčią, kaip težino ir vieną Viešpaties kūną. Mūsų bažnyčia esanti ta vieta, kur kryžiuojasi dvasios veikimas ir regimosios priemonės (žodis, Sakr.). Kurcui regimoji bažnyčia yra ne kas kita, kaip krikščionių bažnyčios išvaizda ir santvarka pasaulyje. Būdama tokia, ji apimanti visus krikštytuosius. Tokiu būdu ir netikintieji vis dar priklauso prie tos vienos bažnyčios ir yra Kristaus kūno sąnariai, nes Šv. Krikštu jie įtraukti į tą vieną kūną. Dėličas rado, kad N. Test. neskiriama pavadintojų nuo išrinktųjų, reg. nuo neregimosios bažnyčios. N. Test. teminima tik viena bažnyčia, kurios esmė esanti kartu amžina ir laikina, tobula ir netobula, regima ir neregima. Jos gyvybės pradmens, joje veikiančioji dvasia, yra neregima, o regima ji testi kaipo krikštytųjų visetas. Kaip ir žmogus kartu esąs regimas ir neregimas, taip ir bažnyčia.

Be abejo, regim. neregimosios bažnyčios dogmoje yra daug tiesos, bet ir daug klaidingo priemaišo. Šios vad. protestantinės dogmos esmė susideda iš dviejų dalių: 1) piktieji nepriklauso prie tikrosios bažnyčios ir 2) nuo šios išviršinės bažnyčios reikia skirti dar kitą bažnyčią, kurios esmė yra neregima. Jeigu tik piktuosius ir veidmainius priskaitytumėm prie tikrosios bažnyčios, tuomet ši dogma nustotų prasmės. Bet jau ir tuo gana daug pasakome, kai sakome: bažnyčia savo išviršine puse yra regima, savo vidujine — neregima. Jeigu mistinį Kristaus kūną vad. nereg. bažnyčia, o jam nepriklausančių visetą vad. regimąją bažnyčią, tada būtų dvi bažnyčios.

Munchmeieris stengėsi rodinėti, kad klysta visi tie, kurie nori išlaikyti šią vad. protestantinę dogmą[4]). Anot jo, visi krikštytieji, net ir bedieviai ir veidmainiai, esą nariai bažnyčios, kuri esanti Viešpaties kūnas. Kad Liuteris galėjęs sakyti, jog šv. Komunijoje ir netikintieji valgą Viešpaties kūną, tai tuo mažiau juos Viešpats skirsiąs iš savo bažnyčios. Juk ir Kristus nenutraukęs ryšių su veidmainiais. Net ir tokį Judą savo draugu vadinęs. Anot Munchmeierio, jau vienas krikštas pakankamai įrodo, kas prie bažnyčios priklauso. Regimas krikštas turįs galios, nes ir Povilas nebeliepęs atkritusiųjų dar kartą krikštyti. Tad krikštas kurdinąs, o Šv. Komunija tvirtinanti vieną ir tą pačią bažnyčią. O kad ir piktieji priklausą prie bažnyčios, tą įrodą ir šie prilyginimai: Mt. 3,12; 13,18, 22,2 ir t.t. Tam priešindamies, vėl beveik visi protestantų bendrijiniai „surinkimai" sako, kad tikrąja bažnyčia būti tegali tik atgimusiųjų bažnyčia. Taip ir nesiliauja ginčai dėl tikrojo bažnyčios supratimo.

Šiaip protestantai vis stengėsi skirti idealą ir tikrovę. Tik jie dažnai klydo, nes norėjo tenkintis vien tik idėjomis. Todėl dažnai neprieita prie nuoširdaus bažnyčios darbo. Šenkelis tvirtino, kad protestantų bažnyčia savo apačia esanti parapijos bažnyčia (Gemeindekirche), savo viduriu — dvasininkų, o savo viršūne — valstybinė bažnyčia. Kitiems vėl (Vilmarui) bažnyčia buvo tik dieviška institucija. Bet ištisą 19 šimtmetį nesiliovė šauksmai dėl didesnio protestantų bažnyčios nepriklausymo. Todėl Dibelius jau skuba apsidžiaugti, kad 1918 m. protestantų bažnyčia Vokietijoje jau tikrai likusi nepriklausoma[5]). Bet tik maža kas gali pritarti Dibeliaus „romantiškajam džiaugsmui".

Kaip sakyta, protestantai, besivaikydami šią protestinę dogmą, gana dažnai skaudžiai pamiršo regimosios bažnyčios reikalus. Taip bent dabar atrodo, kad po visokių liberalizmo ir individualizmo periodų ir protestantai lyg labiau pradeda suprasti bažnyčios reikšmę tikinčiųjų bendrijos prasme. Gaila, kad ir šiuo atveju turime „per daug pasiūlymų, o per maža veikimo".

Taip pat ir naujausių laikų protestantų teologų daugumas vis dar skirdavo pašauktuosius ir išrinktuosius. Tuo būdu vis skiriama bažnyčia pati Dievo Karalystė(?) ir būsimoji bažnyčia[6]). Taip vis skiriama tikėjimo bažnyčia, kurios galva Jėzus Kristus (dogmatine prasme), ir ta bažnyčia, kuri verčiasi iš Dievo gautuoju turiniu (vad. etinė darbo bendrija)[7]). Kad bažnyčia esant iEvangelijos surinktoji apie Jėzų Kristų tikinčiųjų bendrija, toks Althauso apibūdinimas, be abejo, atitinka ir N. Test. suprastąją bažnyčią. Anot jo, **bažnyčia esanti Dievo dvasios darbas ir įrankis.** Kiek joje veiksmas eina iš Dievo pusės,

tiek ji lieka neregima. Savo uždavinių vykdymu bažnyčia yra labiau regima[8]). Tik istoriškai apčiuopiamu žodžiu Kristus stato savo bažnyčią, ne kitaip. Iš kitos pusės, kadangi bažnyčia, tikinčiųjų bendrija, surinkdama, Šv. Dvasios veikimu, ji lieka neregima; taip nežinomos jos ribos ir jos narių skaičius. Taigi bažnyčia yra regima ir neregima[9]). Tad bažnyčia yra ir tikėjimo ir istorinio patyrimo objektas.

Praktiniam gyvenime matome olandietį Abraomą Kuyperį, kuris, kovodamas už regimosios atnaujinimą, tuo pačiu jau kovojo, kad Jėzus Kristus ir Jo žodis tiek bažnyčioje, tiek gyvenime turėtų pirmą vietą. Tuo tikslu jie įsteigė net atskirą protestantų dvasios universitetą.

Naujausiais laikais dėl bažnyčios daug ginčų sukėlė Dibeliaus veikalas, kuris kalba apie „bažnyčios šimtmetį". Dibelius labai sielojasi dėl evangeliško vyskupo nebuvimo. Taip, anot Dibeliaus, net nuo Liuterio laikų Vokietijoje nesą buvę evangeliškos bažnyčios, t. y. nepriklausomos bažnyčios. Protestantų bažnyčios idėją belikusi tik negyva sąvoka, nes nebuvo stengiamasi įgyvendyti tikinčiųjų bendrijos. Tik Cincendorfas dar norėjęs Išganytoją mylinčiuosius surinkti į vieną bendriją, šiaip niekas. Tik nuo 1918 m., kada evangelikų bažnyčia buvusi išlaisvinta iš pasaulinės vyriausybės įtakos, jau ją esą galima vadinti tikra to žodžio prasme bažnyčia. Nes bažnyčia jau siekianti toliau negu reicho sienos. Kažin ką Dibelius pasakys dabar, kada nacionalistų net griežčiausiomis priemonėmis sudaryta reichskirchė. Tuo, tiesa, Dibeliaus tikslas — regimas vyskupas — pasiektas, bet vis dėlto ir dabar Dibelius (pagal savo principą) negalės pripažinti, kad Vokietijoje yra evangeliška bažnyčia. Jau Frikas, be abejo, teisingai, Dibelių pavadino romantiku (žr. Kirchenbegriff, 1929 m., 12 p.).

Į Dibeliaus veikalą, kaip žinome, atsakė K. Barthas[10]). Jo atsakymas toks: evangeliškoji bažnyčia yra iš esmės vargstanti bažnyčia. Ji stovi po kryžiaus priespauda. Norėdama būti Nukryžiuotojo bažnyčia, ji lieka bažnyčia nusidėjusiųjų, kurių viltis vien tik Kristaus kryžiuje. Būdama tokia, ji tegali tik tikėti, kad Dievas gali ir ją regimai apreikšti. Bet ji nėra pati Dievo Karalystė. Ji negali jos tolyn tęsti, savyje įkūnyti arba savimi reikšti Kristuje pasireiškusį atpirkimą. Ji ir negali Kristaus aukos pakartoti (96 p.). Savo regimosios vienybės tegali ji tik siekti, bet negali manyti esanti ją jau pasiekusi. Bažnyčia tegali tik liudyti, melsti, tikėti. Bažnyčios regimybė savaime dera papiktinimui (103 p.). Todėl daug kas (idealistai) trokšta tik neregimos (dvasios) bažnyčios. Bet kas vengia regimosios (papiktinančiosios!) bažnyčios dėl jos silpnybių, tas težiūrie, kad tuo ir paties Kristaus neprarastų. Vėl, iš kitos pusės, yra pavojinga ieškoti per didelės bažnyčios regimybės. Esą, galima tik

klausti, kur dingo ta bažnyčia, kuri savo regimybę reikštų nusižeminimu ir atgailavimu, kuri pikta nelaikytų piktu!

Prie Dibeliaus ir Bartho pasikalbėjimo, šalia kitų, prisidėjo dar ir M. Šianas[11]. Šianas apgailestauja, kad protestantas tik taip šaltai ir abejingai teprisipažįsta prie regimosios bažnyčios. Reikia mokėti ja džiaugtis. Barthas galįs sugriauti net geriausio protestanto norus dirbti regimajai bažnyčiai. Regimoji bažnyčia, nors ir esanti žmonių darbas, dar ne Jėzaus Kristaus bažnyčia, tačiau jeigu joje galima sakyti: verbum habemus, tai nereikia užmiršti ir sušukti: ecclesiam habemus! Ir Šianas su tuo sutinka, kad nei jokie bažnytiniai rinkimai, nei joks pamokslas, nei viena teologijos knyga neparašoma ir neatliekama be nuodėmės, tačiau vis dėlto dar negalima bažnyčios smerkti, bet turime tik džiaugtis, kad ir tokioj regimoj silpnybėj galima joje dirbti Viešpaties garbei. Reikia tik džiaugtis, kad turime bažnyčią!

Kaip matyti, dar ir šiandien net pačios bažnyčios esmės supratimo atžvilgiu negalime džiaugtis dideliu sutarimu. Be to, iš protestantų bažnyčios nepaliaujamai bėgę sektantai nuolat vadinamąją protestantinę dogmą aiškina savo naudai. Tikras protestantas tik ir tegalįs nuolat protestuoti prieš šią regimąją „masių bažnyčią", kam ji pametanti tikinčiųjų ir šventųjų bendrijos karakterį. Šis tragizmas yra skaudžiausia protestantizmo žaizda. Tat ar nuostabu, jog bažnyčios esmės klausimų atžvilgiu taip sunku rasti tikrąjį kelią iš „sumišusio Babelio"? Tat ar nuostabu, jog tokios dialektinės teologijos atstovai, nepaisydami visų receptų ir siūlymų[12], pradeda bažnyčios esmės klausimą šiaip kelti: ką sako Pats Jėzus Kristus apie savo bažnyčią? Tad E. Brunneris bažnyčios regimąją ir neregimąją pusę, aiškiau nušviestą, mato tikėjimo bažnyčios ir kulto bendrijos skyrime. Sutikdami su šia Brunnerio mintimi, bet negalėdami sutikti su dialektinės teologijos metodu bažnyčios esmės klausimu apskritai, jau tolimesnėję dalyje stengsimės sisteminiu atžvilgiu aiškinti patį regimosios neregimosios bažnyčios esmės klausimą ir to klausimo prasmę.

VI. REGIMOSIOS IR NEREGIMOSIOS BAŽNYČIOS KLAUSIMO PRASMĖ.

Ir katalikas ir evangelikas sutartinai pripažįsta, kad Kristų išpažinti ir apie jį liudyti tegalima tik krikščionių sueigoje, tikinčiųjų bendrijoje, bažnyčioje. Norėti Kristų išpažinti ir apie Jį liudyti ne bendrijoje arba bažnyčioje tėra svajonė. Juk ir mums apie Kristų liudyta ne kitur, kaip krikščionių bendrijoje.

Taip pat ir teologas, nors ir ne būtinai būdamas neregimosios bažnyčios nariu, kalba ne tik kaip savo konfesijos bažnyčios narys, bet jis kalba ir bažnyčioje arba tam tikros konfesijos krikščionių sueigoje. Šitą tinkamai suprasti mums yra ypač svarbu dėl to, kad mes vis dar nepakankamai išmokome vertinti bendrijos reikšmę. Mumyse vis dar per daug religinio subjektyvizmo ir mistinio individualizmo. Mes savo **tikybinį gyvenimą vis dar per daug slepiame nuo savo artimo.** Mes, evangelikai, vis dar per daug mėgstame skaityti bibliją vienas, ne tiek dviese, trise arba didesnėje bendrijoje. Mes vis dar per daug su Augustinu esame linkę norėti pažinti tik Dievą ir sielą Vis dar per daug mes esame linkę užsirakinti savo kambarėliuose, kad tik niekas netrukdytų mūsų kalbėjimosi su Dievu. Mes vis dar per daug su savo sielos reikalais slapstomės neregimybėje. Mes vis dar per daug norime būti robinzoniški šventuoliai, tuo tarpu pamirštame, kad ir velnias šventuolį jo „pily" palieka ramybėje. Mes vis dar per daug norime **patys pakopti šventumo laiptais, nepaisydami mūsų artimo.** Mes vis dar per dažnai užsidegame bramanų ir katalikų atsiskyrėlių vienuolių idealais. Todėl daugeliui taip ir atrodo, kad pasekti Jėzumi reiškia ne ką kita, kaip iš šio pasaulio triukšmo pasitraukti į didesnę tylumą. Tuo tarpu garsūs psichoanalitikai įrodo, kad ir atsiskyrėlių vienuolių piktosios mintys ir biaurūs geismai nėra mirę arba išgesę, bet ir toliau gyvena ne tik pasąmonėje, bet ir sąmonėj. Tik juose šios mintys ir geismai dažnai yra sublimuojami ir nukreipiami į kitas „nekaltas sritis" Čia reikėtų liuterišku griežtumu atminti, koks biaurus yra jis žmogus visoj savo prigimtoj būtybėje. Bet ir atminti, kad Dievas yra tas, kuris mus „atgimdo ir gydo". Sąmoningai pažvelgę į kasdieninį gyvenimą, pamatysime, kad žmogų gadina ne vien tik aplinkybės, bet kad ir pačiam žmoguje gimsta visoki piktumai. Ne tik vidurinių amžių asketų, bet ir šių dienų atsiskyrėlių šventuolių fantazijos dažnai gimdo blogų veiksmų. Juk paskiram žmogui visada lengviau suklysti, lengviau suklupti. Kaip nedorėlių bendrija mus klupdo ir gramzdina, taip dorų žmonių bendrija mus tvirtina ir stiprina.

Jei tu nori dėl savo sielos ramybės ieškoti tylumos, **atmink, jog esi reikalingas ir savo silpnesniam broliui.** Kažin ar ir jis, vienumoje besimelsdamas, neatšalo maldoje, ar ne jis vienas beskaitydamas bibliją, neišsiaiškino ką nors kreivai ir savotiškai? O kas ieškos tavo nusidėjusio brolio, jeigu tu tik ieškai vienatvės, tik stebi savo sielos bangavimus? Be to, žmogus niekuomet nėra tikrai paskiras, vienas. Jis priklauso savo tėvų, mokytojų, kūdikių, draugų ir t. t. Pats vienas sau lengviausiai gali būti šventu ir susivaldančiu, kaip stoikų išminčius. Bet, žiūrėk, ar tik ne tavo šventumas labiausiai laikosi ir griū-

va santykiaujant su artimu? Tad ar ne iš artimo pusės gresia mano šventumui didžiausias pavojus? Ar iš tikro ne geriau vengti artimo, o stengtis neprarasti savo sielos?

Evangelija moko artimą mylėti taip, kaip save. Bet Evangelija pašaukia tave ir tavo artimą. Judu abu pašaukiami kartu. Abu stovite toj pačioj vietoj. Abu apšaukti nebeliekate paskiri, vieni, nes esate abu pašaukti. Tai yra jau tam tikra bendrija.

Ecclesia N. Test. vadinama Dievo iššauktųjų bendrija, surinkimas. Tat Pats Dievas tave ir tavo artimą iš šio pasaulio gilumos šaukia pas save, į savo bendriją, šaukia sau tarnauti. Tokio Dievo pašaukimo klausydamas, **tu pats stoji ten, kur Dievas savo pašauktuosius, savo surinkimą surenka.** Taigi šį pašauktųjų surinkimą, bažnyčią, ne tu pats išsirenki, **bet pats esi pašaukiamas** ir išrenkamas. Tikėdamas tokį Dievo pašaukimą, tu darai ne ką kita, **kaip paklausai tokio šaukimo.** Pašauktasis, klausydamas Dievo pašaukimo, yra įpareigojamas paties Dievo pašaukimo. Visų pašauktųjų visetas sudaro šventųjų bendriją. Nes Dievas juos, nuo Jo atsitolinusius, pašaukė į savo priklausomybės sritį. Juk būti šventam reiškia ne kaupti savyje dorybes, bet būti Dievui paskirtam, paaukotam. Dievas savo pasauktuosius, tiesa, pašaukė sau, bet **Dievas juos pašaukia taip, kad tuo pašaukimu jie tarnauja ir savo artimui.** Tad Brunneris ir gali tvirtinti, kad nėra kitokio kelio tarnauti Dievui, kaip tarnauti artimui. Juk nepakako vien to, kad levitas ir klebonas tarnavo Dievui šventykloje, bet nepadėjo artimui nelaimėje. O Liuteris žinojo ir apie šventųjų bendrijos „fröhlich Wechsel", t. y. Dievas atleidžia man, kad ir aš atleisčiau savo artimui.

Dievo karalystėje jau yra tokia tvarka, jog nieko negalima norėti tik sau vienam, arba norėti ką nors pasisavinti, tuo pačiu nepasidalinant su artimu gautąja dovana. Kur vyrauja nuomonė palaikyti dovaną tik vien sau, ten Dievas jos neduoda. Tokiu būdu žmogus nebeklauso Dievo pašaukimo, bet sauvaliai pradeda Dievo dovanomis verstis, jas užgrobdamas. Pirmame surinkime dvasios dovanos buvo panaudojamos tam, kad patarnautų visam surinkimui. Šitą gerai suprasti reiškia įvertinti bendrijos, arba bažnyčios, reikšmę. Bažnyčios reikšmė padidėja dar ir tuo, kad **niekas netampa tikinčiu be kito žmogaus liudymo.** O tapęs tikinčiu, jis vėl turi kitiems liudyti. Dėl to ir reikia, **kad bažnyčia būtų ir liktų Kristaus kūnu.** Dėl to ir reikia, kad vienas sąnaris patarnautų kitam. Dėl to **šventųjų bendriją** nesudaro vien tik paskiras priklausymas Kristui, bet **ją sudaro bendras atskirų sąnarių** tarnavimas ir bendras priklausymas Galvai — Kristui. Šio tarnavimo prasmė jau pasako, kad ir šventųjų bendrija turi ir savo žmogiškąją pusę. Kaip sąnaris, priklausydamas galvai, tarnauja visam kūnui, taip ir

tikintysis, priklausydamas Kristui, tarnauja Jo kūnui, tikinčiųjų bendrijai, bažnyčiai. Liudydamas žodžiu ir elgesiu, tikintysis stiprina ir pačią bažnyčią. Jeigu bažnyčios nariai priklausytų vien tik savo galvos, gyventų ir augtų, jie jau būtų angelų ir dvasių surinkimas. Bet bažnyčia nėra kokia nors grynai mistinė ir neregima bendrija. **Kadangi Pats Dievas mane šaukia** per žodžio ir Šv. Dvasios liudymą, **tai aš pats turiu tam liudymui pritarti** ir atsiliepti; tam pritarti nesu jokia prievarta verčiamas, bet **apsisprendžiu pats.** Apsisprendžiu aš pats stoti ten, kur esu Dievo šaukiamas. To pašaukimo priežastis yra ne angelų balsas, bet silpnų žmonių liudymas. Aš galiu tuo liudymu pasipiktinti, bet aš galiu to liudymo ir paklausyti. Kad Dievas mane šaukia per mano artimo liudymą, o aš **to liudymo paklausau, tai aš paklausau ne žmogaus, bet Dievo pašaukimo.** Šiąja prasme reikia ir bažnyčią suprasti. Joje veikia Dievas ir žmogus. Nėra kitos Evangelijos, kaip žmonių skelbiamos. **Nėra kitos bažnyčios, kaip toji, kuri buvo ir yra pašaukta Dievo, tapusio kūnu.** Dėl to bažnyčia savo esmėje yra dieviška ir žmogiška, dvasiška ir žemiška kartu (žr. Brunnerio V. 513 p.). Tad bažnyčia ir tegali būti Dievo Karalystė „tarno paveikslu"; ji nėra dar tobūla, tik yra į tobūlybę rodančiu ženklu.

Kaip Dievui patiko viename žmoguje apsireikšti, taip Jam tinka ir per žmogišką žodį skelbti savo žodį. Tačiau tėra Dievo malonė, **jeigu mūsų žodis gali tapti Dievo žodžio priemone** (Brunneris). Kad Dievo žodžio skelbimas (ne skaitymas) yra Dievo žodis, tai yra ne žmogaus, bet Dievo darbas. Bet kur šis žodis žmones daro tikinčius, ten yra bažnyčia, nors tebūtų tik „du arba trys". Bet šalia žodžio yra ir Sakramentas. Bet Sakramentas, šis „regimasis žodis", nėra įmanomas be bendrijos. Nėra įmanoma, kad atskiras žmogus teiktųs sau Sakramentus. Tam vis reikia bendrijos. Sakramentų vartojimas tėra tik bendrijoje, tik bažnyčioje, įmanomas. Iš tikro turėjo būti didelių neaiškumų, kada buvo tvirtinama, kad Sekminėms per Šv. Dvasią kūrėsi ne regimoji, o neregimoji bažnyčia. Bet jeigu Sekminėms kūrėsi tik neregimasis surinkimas, tai juk Viešpaties palikti Sakramentai rodo, kad bažnyčia turi ir savo regimąją pusę, nes pirmasis surinkimas pasiliko ne tik žodžio ir maldos, bet ir „duonos laužymo" bendrijoje. Bet pirmasis surinkimas pasiliko ir tikėjimo ir meilės bendrijoje. **Tad bažnyčia yra ne kas kita, kaip išrinktųjų (pašauktųjų) sueiga** (coetus), **šventųjų bendrija** (comunio) **ir Kristaus kūnas.** Tiktai visais trimis apibūdinimais kartu tesą galima tiksliau apibūdinti bažnyčios esmę (Brunneris).

Klausyti žodžio ir vartoti Sakramentams steigiama kulto bendrija. Šiuo tikslu bažnyčia turi būti regima. Todėl joje reikia ir tam tikros nustatytos tvarkos. Iš pamokslo žodžių

galiu aš abejoti, ar sakytieji žodžiai man ar kitam taikyti, bet kulto nustatyta tvarka man Sakramentas teikiamas apčiuopiamai, neabejotinai. Nes priimu aš, **valgau aš, tačiau tai darau kartu su kitais kulto bendrijos dalyviais.** Bet bendrija išlieka bendrija, kada laikomasi reikalingos tvarkos. Dėl to reikalingos ir tam tikros tarnybos. Ši pastaroji kaip tik ir tetinka tik bendrijos ribose. Ir pati tarnyba (Amt) suprantama dvejopai: Dievas man suteikė tam tikrą dovaną, ir žmones man pavedė jiems patarnauti. Taigi tai, kas neregima, pasilieka neatskiriamai sujungta su tuo, kas bažnyčioje regima. Bažnyčia, kaipo iš pasaulio pašauktųjų, tai yra Dievui skirtųjų, šventųjų bendrija, **kaipo tikėjimo bažnyčia, yra labiau paslėpta** ir neregima; o **kaipo kulto bendrija, ji yra glaudžiau susijusi su pasauliu.** Protestantų bažnyčia, tiesa, visada yra nešiojusi kovos ženklą dėl žodžio pirmenybės prieš Sakramentų pirmenybę Romos bažnyčioje (Thurneysen). Tačiau regimoje kulto bendrijoje rūpinamasi ne tik apsakyti žodį, bet ir Sakramentus dalinti, kad tikėjimas būtų gimdomas ir stiprinamas. Tokiu būdu regimoji bažnyčios pusė patarnauja neregimajai. Kaip tik per šią regimąją kulto bendriją, šią regiamąją bažnyčios pusę, **mes galime bendrauti kartu su visais tikinčiaisiais kaipo vieno kūno sąnariais.** Dėl to regimoji kulto bendrija yra tikinčiųjų „motina".

Tad pametus šią išorinę bažnyčią, norėti slėptis tariamoj neregimoje bažnyčioje yra ne tik sena klaida, pagal graikų dualistinę tendenciją — žmogų dirbtinai dalinti tarp dvasios ir kūno priešingumo, — bet taip pat yra ir savinimasis teisių, kurios vienam Dievui tepriklauso, — surinkti savo surinkimą. O pačiam, nuošaliai stovint, norėti nupeikti „regimosios" bažnyčios ydas reiškia nenorėti su jos nariais dalintis vargais, reiškia nepažinti N. Test. bendrijos (koinonia) prasmės, kad vienas kitojo naštą nešiotų. Juk giliausia nuodėmės šaknis slepiasi nore atsiskirti nuo savo artimo (savimyloje). Tai senas Kaino pasiteisinimas: „Ar aš būsiu savo brolio sargas". Čia matyti senoji yda (pavydas), dėl kurios sugrįžusiojo sūnaus tėvas turėjo graudintis dėl namiškio sūnaus, kad šis nenorėjo bepripažinti savo grįžusiojo brolio. Nore būti tik pačiam šventu apsireiškia farizėjišką nuodėmė.

Bet Dievo išganymo kelias siekia to tikslo, kad ant kampinio akmens statytųsi „šventovė iš daugel akmenų". Išsklaidytosios avys turi būti surinktos į vieną kaimenę. Išsiskyrę sąnariai vėl turi būti tarp savęs ir su savo galva sujungti. Dievo Karalystės keliai siekia, kad būtų „viena karalystė, vienas miestas, viena stalo bendrija". Juk kai Dievas Izraėliui siuntė savo dvasios įkvėptus vyrus, tada juk šie ne pasislėpę dykumose rodė savo „šventumą", bet, būdami pranašai, teisėjai, ka-

raliai, sargai ir budintojai, stengėsi savo žmones išplėšti iš prapulties. Kita vertus, Dievas savo dovanas dalina taip, **kad su teiktąja dovana kartu ir skiria pareigą — uždavinį.** Kas savo brolio nelaiko artimu, tas negali ir Dievo laikyti savo tėvu. Kas apeina artimo meilės įsakymą, neras išganymo. Kristus atėjo mūsų išganyti. Jis ir atėjo mūsų klaidų atitaisyti. **Kadangi nuodėmė mus atskiria nuo Dievo ir nuo artimo,** tai Dievas, vėl mus Kristuje jungdamas su savimi, **jungia mus ir su artimu.** Kadangi Dievas man yra kantrus, tai ir aš galiu ir turiu ir savo artimui būti kantrus. Kad Dievas tapo kūnu — ši paslėptinė yra didi. Kristuje mes turime bendrystę su Dievu. Ši bendrystė vėl mus jungia su visais „Dievo vaikais". Pats Kristus, mazgodamas (regimai) savo mokytinių kojas, paliko stipriai veikiantį meilės pavyzdį ir savo „naujuoju įsakymu" patvirtino, kad tik meilėje gyvenantieji bus jo mokytiniai.

Vėl Dievas žmogų nekalbina mistiniais svaigalais, bet kalbina aiškiai suprantamais (girdimais) žodžiais; **o tam naudojasi mano artimo burna.** Tad, Liuterio supratimu, **žodis apie kryžių ir yra tikrasis tikinčiųjų ir šventųjų bendrijos laidas.** Golgotos kryžius aiškiai liudija, kad Dievas, darydamas su mumis sandorą, nenori ir mus palikti išsiskyrusius. Kadangi kryžiuje baigiasi įstatymas, kur nebegalima įrodinėti, ką aš dar turiu gauti, tai stovėti po kryžiumi reiškia būti pateisinimo būvy, **reiškia priklausyti šventųjų bendrijai.** Ši bendrija vadinama šventųjų bendrija dėl to, kad joje tikintieji ne tik stovi tokioj vietoj, kur juos kryžius dengia ir pateisina, bet jie stovi ir tokioj vietoj, kur Dievo Dvasia jų širdis nutveria ir juose „ką nauja gimdo" ir juos šventina. Tik iš šių šaltinių tegali šventųjų bendrija ir Kristaus kūnas augti, o ne iš to, kad bažnyčia eis skolintis iš kitų žmogiško pajėgumo šaltinių. Nieko negali padėti protestantų bažnyčios gyvumui stiprėti, jeigu jai ir antratiek (kiek ligi šiol Vokietijoje — 152 milijonai markių kasmet) duodama būtų, **jeigu ji neturės sąryšio su savo paslėptosios gyvybės versme** — Kristumi. Kaip bažnyčia nėra kokia nors sąjunga, bet Dievo darbas, taip ir Jėzus Kristus atėjo ne tam, kad šį ir aną išganytų, bet kad **išsiskyrusius brolius vėl suburtų į vieną bendriją** ir juos išmokytų melstis „Tėve **mūsų".**

Bet kaad pažvelgiame į mūsų „regimąją" bažnyčią ir pamatome joje esančią nesantaiką ir suskilimą, rodos, neįtikėtina, kad ji galėtų turėti sąryšio su šventųjų bendrija, su Kristaus kūno bendrija. O vėl įvairios išsisklaidžiusios grupės ir sektos, rodos, neapsakomai apsunkina tikėti tai, jog bažnyčioje galėsiu pamatyti šventųjų bendriją. N. Test. piešiamas bažnyčios idealas yra iš tikro nepaprastai aukštas. Todėl, rodos, skaudžioji bažnyčios tikrovė tarsi visiškai paneigia tokio idealo įgyvendymo galimumą. Tačiau mes aiškiai žinome, kad N. Test. bažny-

čia neparodyta mums objektu vien tikėjimo, bet apie jos narius ir buvo galima sakyti: „Žiūrėkite, kaip jie vienas kitą myli". Tačiau visais laikais yra atrodę, jog bažnyčia dėl savo tikrovės įrodymo vis teturi **per maža garantijos,** per maža regimų ženklų ir nenuginčijamų faktų. Ir Nyčė (Nietsche) polemizavo, jog jis tegalėsiąs Atpirktoją tik tada tikėti, kada patys krikščionys atrodysią „labiau atpirkti", labiau iš pačių savęs išsilaisvinę. Visais laikais bažnyčios „veidas" yra davęs progos abejoti dėl pačios bažnyčios „sielos" vertingumo. Nėra abejonės, kad daug tūkstančių protestantų yra skaudžiai nusiblaškę, beieškodami aiškesnio bažnyčios „veido", aiškesnio jos vertingumo įrodymo. Evangelikų bažnyčioje nėra galima abejojančiam rodyti bažnyčios regimąjį masyvizmą: štai, pažvelk į kunigą, kuris savo rankose laiko visų Švenčiausią, štai, čia, arti Kristus, arti dangus. Arba sakyti: žinok, jeigu tu būsi Belgijoje, arba Brazilijoje, visur ten tu išgirsi tą pačią bažnytinę kalbą, visur ten tu pamatysi tas pačias bažnytines apeigas, — tad neabejok, kad ši bažnyčia yra tikroji, visuotinoji ir apaštališkoji. 19 šimtm. daug pavargusių protestantų dėl regimosios bažnyčios visiškai neteko vilties. Tikroji bažnyčia atrodė tolimas nepasiekiamas idealas. Todėl ir nevengta kritikuoti regimosios bažnyčios. O katalikų bažnyčia tokių „jautrių protestantų" buvo laikoma jau visiškai supagoninta, net stabmeldiška. Įsikalęs šį posakį, kad Dievo Karalystė nėra regimoji bažnyčia, retas protestantas 19 šimtm. teparodė kiek noro dirbti regimosios bažnyčios gerovei. Todėl jis mieliau steigė labdarių sąjungas, arba, pats būdamas pamaldus, prisidėjo prie kokios nors sektos.

Ne kito ko, bet tokio tragizmo yra pagimdytas ir protestantų aktyvizmo sąjūdis. Vos tik praėjus Pasauliniam karui, pasijusta, kad protestantų bažnyčia neteko gana daug rimtų savo pozicijų. Tuoj susigriebta smarkiu tempu dirbti visų bažnyčių ir religinių bendrijų jungimosi tikslui. Pirmiausia to darbo ėmėsi Jungtinių Valstybių protestantai. Patys skirdami net milijonus dolerių, pradėjo skaičiuoti, per kiek metų būsią galima sukrikščioninti visą pasaulį. Jų užsimojimas iš tikro didingas. Čia žmonės degė noru praplėsti Viešpaties garbę. Jie degė noru, **kad karalius Kristus įgytų daugiau valdžios pasaulyje.** Jie degė troškimu, kad ir protestantų bažnyčia taptų didinga, kaip Vatikanas. Bet savo užsidegime jie kaip tik užmiršta, jog **protestanto patosas** yra **tikėti eschatologijai.** Tikėti, kad Pats Viešpats ateis savo bažnyčiai į pagalbą. Tikėti šventųjų bendriją reiškia tikėti, kad Viešpats ir Romos bažnyčioje ir visose sektose turi savo susirinkimo, savo kūno, narius. Protestantas žino, kad su savąja bažnyčia jis negali lygintis su triumfuojančia Romos bažnyčią. Jis žino, kad **jo bažnyčia lieka keliaujančiųjų** ir tėviškės išsiilgusiųjų (Becelis), ir dėl to meldžiančiųjų ir laukiančiųjų baž-

nyčia. — Bet čia ir vėl atminkime, kad savo diastatiniu (atsitraukusiu) elgesiu protestantas taip pat negali parodyti savo bažnyčios tikrojo „veido". Juk jis negali pamiršti, kad Viešpats ir jo bažnyčiai neatitraukia savo dovanų. Tad jis negali, nes ir neužtenka vien giedoti: „Mūs gyvenimas ten aukštai" ir „keliaujame į tėviškę, mums nėr' gyvenims šiam sviete, aukštai ten tėvonystė". Tokiu savo elgesiu protestantas neišreiškia dar visų savo tikėjimo niuansų. Šiaip žinome, kad tikras protestantas ir dėl to protestuoja, kad jo bažnyčioje dieviški dalykai neišeitų į apyvartą žemiškais. Tačiau ir žinodamas didelę šio protesto svarbą, protestantas neturėtų pamiršti, **jog bažnyčia gyvena iš to, kad Dievas tapo kūnu.**

Dievo apreiškimo esmėje apreikšta, **jog Dievas tapo kūnu.** Neregimasis Dievas apsireiškė regimai. Dievas nori ir girdimame žodyje ir „regimame žodyje", Sakramente, apreikšti savo artybę ir savo dvasios veikimą. Regimosios priemonės yra tarsi žievė, kuri slepia paslėptąją gyvybę. Dievas, apsireikšdamas privalo priemonių, indų, į kuriuos lietų savo malonę. Kur Dievas veikia, ten vidujinį gyvenimą paslepia išorinis. Taigi **Dievas privalo vietos, patalpos ir formos, kur jis galėtų kurti savo Karalystę. O tai ir yra regimoji bažnyčia. Tad ir žemėje jau yra tikrosios bažnyčios.** Dievas laimina ir silpnas žmogaus pastangas. Jis naudojasi ir paprasčiausiomis priemonėmis. Kristus gimė tvarte, mirė prie medžio kryžiaus, tačiau atpirko pasaulį. Bet bažnyčia visoje savo regimoje paprastybėje ir yra laukianti gražesnių rūbų ir marčios papuošalų. Bet tuo tarpu ji tiki, kad ir toj pačioj regimoje bažnyčioje, kur tik apsakomas žodis, **auga ir amžinas vaisius.** Kur tik meldžiama, krikštijama ir priimama Sakramentai, ten visur eina dideli veikimai ir sąjūdžiai, ten akmeningos širdys atsileidžia. Tik stabtelėjęs, pagalvok! **kas būtų, jeigu nebūtų regimosios bažnyčios?!** Koks tada atrodytų pasaulis? Tad pačią bažnyčios esmę ieškok suprasti ir išaiškinti iš šių dviejų žodelių: „jau" ir „dar ne". Jau atėjo Kristus žemėn. Jau dalina savo dvasios dovanas. Jau Evangelija apsakyta platiems pasaulio kraštams. Jau prisiverčia ir pagonys. Jau žalčio galva suminta. — Bet ir dar nepasirodė „kokie mes būsime". Dar neišaušo rytas (Rom. 13,12). Dar ugninis žaltys kandžioja abejojančius. Dar mus slėgia ilgesys. Dar tebėra kovos metas. Dar negalime padėti ginklų. Dar mus slėgia „kryžiaus našta". Dar regimai neapsireiškė dangiškoji Jeruzalė. **Bet tačiau kovojame, laukiame, tikime.**

O katalikas, žvelgdamas į Romą, mato jau galutinai besikuriančią amžinąją Jeruzalę. Tiesa, ir katalikas skiria išorinę bažnyčią nuo vidujinės, bet su nepalyginamai mažesniu skausmu ir daug menkesniu eschatalogijos (galutinos pabaigos) ilgesiu. Tiesa, ir katalikų bažnyčia nekalba taip, kaip Laodiceos su-

rinkimas: aš turiu visko pakankamai, esu turtinga, nieko nebeprivalau, tačiau ji, būdama bažnyčia, norėtų būti jau nebe tarnaitė, o pati nuotaka. Ji jau nebenorėtų kasdien elgetos ranką tiesti išmaldai. Iš tikro, **katalikų bažnyčios vidujinis ir išorinis turtingumas yra didelis,** vos apmatomas. Heileris katolicizme mato 5 galingas sroves: 1) gaivalingą Evangelijos versmę, 2) kraštą ir drąsią mistiką, 3) racionalizmą, didelį proto ir prigimties vertinimą, 4) Romos imperijos paveldėjimą (ierarchiją ir cezaropapalizmą), 5) paganizmą (primityvių religijų palaikų). Taigi, daugiausia kas regima ir apčiuopiama. Bet iš K. Adamo jau mokėmės, kad visą tą katalikų bažnyčios milžinišką jėgų gausumą reikia stengtis suprasti iš to, jog ją daro tokią turtingą ir gaivalingą bažnyčioje mistišku būdu gyvenantis (net su ja susiliejęs) Kristus. Bažnyčia, kataliko supratimu, siekia gana plačiai, nes siekia net tik regnum naturae ir regnum gratiae, bet ir regnum gloriae. Bet visos šios trys sritys jam nėra paskiros. Sakysime, kiek žmogaus prigimtinė sritis siektų išviršinę bažnyčią, tiek ji būtų labiau regima ir apčiuopiama. Visos tos trys sritys yra neatskiriamai sujungtos ir sulietos. Prigimtasis žmogaus protas taip peršviečiamas Dievo malonės, jog jis gali įžvelgti tai, kas yra virš žmogaus prigimties ir t. t. Prie keturių filosofinių dorybių (išminties, narsumo ir t. t.) katalikas vainikavimui priskiria dar tris teologines dorybes: meilę, tikėjimą, viltį. Antgamtinės dorybės išaukština prigimtąsias. Dėl to katalikas savo galutinį tikslą mato savo tobulybėje, žmogaus sudievinime. Tobulybės katalikas gali siekti dviem keliais: paprastuoju (likdamas pas. pašaukime) ir nepaprastuoju (sekdamas Jėzum ir apaštalais, pasižadėdamas laikytis skaistybės, neturto ir paklusnumo). **Bet abiem keliais demonstruojama ir dėl regimosios bažnyčios.** Katalikas **asketas regimai įrodo,** kad toje bažnyčioje, kuriai jis priklauso, iš tikro stengiamasi pasekti Jėzum ir šventaisiais. Daugelis katalikų teologų stengiasi įrodinėti, kad lygiai šitokia (asketine) Jėzaus pasekimo forma, katalikų bažnyčia kaip tik ir įrodanti savo tikrumą. Katalikas vėl gali savo bažnyčioje rasti to, kam jis linksta. Motinos bažnyčios glėbis apimąs visus jos kūdikius. Bet ir katalikų teologai nevienodai apibūdina bažnyčios esmę. Kaip Belarminas labiau kreipė dėmesio į bažnyčios regimąją pusę, taip kiti jėzuitai į jos juridinę, taip K. Adamas ir R. Guardini į jos mistinės struktūros pusę. Bet, apskritai, galima sakyti, kad katalikas ne tiek taria: tikiu bažnyčią, **kiek — regiu, jaučiu ir apčiuopiu bažnyčią.** Vėl nė vienoje kitoje bažnyčioje nėra taip stipriai pasireiškusi tendencija tai, kas dieviška ir susiję su Dievo apreiškimu, reikšti tokiomis regimomis formomis, kaip katalikų bažnyčioje. Žvelgdamas į savo bažnyčią, katalikas neabejoja, jog jis regi Dievo šėtrą (padangę) prie žmonių. Trumpai galima tuos skirtumus, iš kurių susidaro katalikų

ir protestantų bažnyčios supratimai, šiaip akcentuoti: **katalikas smarkiai pabrėžia, kad Dievas tapo kūnu.** Protestantas, klausdamas, kaip ir kam Dievas tapo kūnu, jau labiau pabrėžia **„tarno paveikslo“ momentą.**

Nėra abejonės, kad abiejų bažnyčių supratimo skirtumai kyla iš skirtingo Kristaus supratimo. Juk kada reformatų bažnyčioje labiau akcentuojama Kristaus karaliaus valdžia, aiškiai matyti, kiek tai atsiliepia ir pačiai išorinei bažnyčios santvarkai. Bet iš esmės noriu tiek pasakyti, jog bažnyčioje aiškiausiai matyti ne tik piktas darbas, **bet ir Dievo apsireiškimas kūne su visomis to pasėkomis.** O kai žmogus šio Dievo atėjimo ir pasėkų dėka yra grąžinamas į sutvėrimo pradžioje buvusią tvarką, jis tuo pačiu artinamas prie būsimosios tvarkos. Be to, tam pritardamas ir pasiduodamas, pats būdamas žmogus, gyvendamas kūne, negali likti savo pastangose neregimas. Tad bažnyčia yra ta vieta, kur susikryžiuoja Dievo ir žmogaus veiksmai. **Joje šio susikryžiavimo pasėkos kaip tik ir matomos aiškiau negu kur kitur.** —

Kaip Dievą tapus kūnu tegalima arba įtikėti arba tuo pasipiktinti, taip ir bažnyčios esmės klausimu telieka šios dvi galimybės. Kompromisais šio klausimo neišspręsime. **Bažnyčios „veidas“ mums maža teatidengia bažnyčios „sielos“ gyvenimo.** Dar nesinori tikėti, kad nužeminta ir nusižeminusi „tarnaitė“ taps Viešpaties „nuotaka“. Dar nesinori tikėti, kad šis ir anas gali priklausyti prie Viešpaties išrinktųjų. Dar krikštytųjų daugumas neparodo šventųjų bendrijos vaisių. Dar Kristaus kūnas tebėra prislėgtas „kryžiaus naštos“. Bet visa tai tikintįjį kaip tik ir verčia nusižeminus melsti: „Viešpatie, teateinie Tavo Karalystė!“ —

Literatūra.

I.

1). Žodis ecclesia atitinka Sen. Test. kahāl. Reiškia kieno nors sušauktą susirinkimą, tam tikrą sueigą, kulto bendriją ir pan. Žodis edha reiškia taip pat surinkimą, susirinkimą. Pastarasis žodis Septuagintoje išverstas daugiausia Sinagogė, o kahāl Sen. Test. vadindavo dar ir Dievo giminę, Dievo išrinktuosius — tuos, kurie išskirti iš profaniškumo; tai ir žodis kadōš (šventas) paaiškina. Ecclesia senovės graikai pavadindavo politinius susirinkimus, kulto bendrijas ir pan.

2). **Karl L. Schmidt**, Die Kirche des Urchristentumus. Festgabe, 1932 m., 284 p.
3). **Ralf Luther**, Dorpat. Neutestamentliches Wörterbuch. Žr. Gemeinde.
4). **P. Feine**, Theologie des Neuen Testaments, 1931 m., 87 p.
5). **K. Adam**, Das Wesen des Katholizismus, 1931 m., 24 p.
6). **Traugott Schmidt**, Der Leib Christi, 1919 m., 142 p.
7). **K. Adam**, Das Wesen des Katholizismus, 1931 m., 54 p.
8). Die Kirche im Neuen Testament. Ein Gespräch zwischen lutherischen, reformierten etc. 1930 m., 97 p.

II.

1). **R. Sohm**, Kirchenrecht. Erster Band, 1923 m., 29 p.
2). **W. Honig**, Der kath. u. protestantische Kirchenbegriff. 1894 m., 10 p.
3). **Tertullian**, De pud. I, 21.
4). **Tert.**, De pud. 15, 21.

III.

1). **K. Adam**, Das Wesen des Katholizismus, 1931 m., 215 p.
2). **K. Barth**, Die Theologie und die Kirche. Gesammelte Vorträge, 2 Band, 1928 m., 285p .
3). **K. Adam**, Das Wesen... 62 p.
4). **H. Holzapfel**, Katholisch nud Protestantisch, 93 p.
5). **K. Adam**, Das Wesen... 37 p.
6). **H. Holzapfel**, Katholisch.. 94 p.
7). **K. Adam**, Das Wesen... 27 p.
8). **Augustinus**, De disc. Christ. 14, 15. Christus est qui docet. Caput

docet membra sua, lingua loquitur pedidibus suis...
9). **P. Lippert**, Die Kirche Christi, 1930 m., 281 p.
10). **Kaesen**, Körperpflege und Charakterbildung, 1928 m., 57 ir 68 p.
11). **Kaesen**, Körperpflege... 41 ir 69 p.
12). **Linus Bopp**, Wir sind die Zeit, 1931 m., 102 p.
13). **K. Adam**, Das Wesen des Katholizismus, 195 p.
14). **K. Adam**, Das Wesen... 199 p.
15). **P. Lippert**, Die Kirche Christi, 1930 m., 103 p.
16). **K. Adam**, Das Wesen... 149 p.
17). **Linus Bopp**, Wir sind die Zeit, 65 p.
18). **Žv. A. V. Müller**, Luthers theol. Quellen, 1912 m., 36 p.
19). **W. J. Lockington, S. J., dtsch. Küble, S. J.**, Durch Körperbildung zur Geisteskraft, 1928 m., 57 p.

IV.

1). **A. F. O. Münchmeyer**, Das Dogma von der sichtbaren und unsichtbaren Kirche, 1854 m., 6 p.
2). W A III 203, 22 sicut caro est manifesta, spiritus autem occultus, sic ecclesia in hoc vita occulta, mundus autem in manifesto. — Liuteris nevartojo sichtbar—unsichtbar, bet sichtlich—unsichtlicht. Daug kartų vadina bažnyčią ir dvasiška (Geistlich).
3). Palyg. vertingą P. Althauso veikalą Comunio Sanctorum, München, 1929 m., 41 p. Comunio aiškinama kaip „Gemeine" — visiems viskas bendra.
4). **Žr. Barthmann**, Lehrbuch der Dogmatik II 4/5 1921 m., 203 p. (k. v.). —
5). **Ulrich Zvingli**, Eine Ausvahl aus seinen Schriften. Zürich, 1918 m., 170 p.
6). Joh. Calvins Unterricht in der christl. Lehre **von Prof. D. Müller**, Erlangen. 1928 m., 488 p. ir t.

V.

1). Žr. **Alfr. Krauss**, Das protestantische Dogma von der unsichtbaren Kirche, 1876 m.
2). **Heitmüller, Fr.**, Die Krisis der Gemeinschafsbewegung. Ein Beitrag zu ihrer Überwindung.
3). Žr. **Honig**, Der kath. und der protest. Kirchenbegriff, 1894 m., 65 p.
4). **A. F. O. Muenchmeyer**, Das Dogma von der sichtbaren und unsichtbaren Kirche, 1854 m., 110,112 p.
5). Žr. **Otto Dibelius**, Das Jahrhundert der Kirche, 1928 m., 75 p.
6). **R. Seeberg**, System der Ethik, 1920 m., 138 p.
7). **Otto Kirn**, Grundriss der Evang. Dogmatik, 8 l., 1930 m., 1931 p.
8). **P. Althaus**, Grundriss der Ethik, 1931 m., 36 p.
9). **P. Althaus**, Grundriss der Dogmatik, zweiter Teil, 1932 m., 131 p.
10). Zwischen den Zeiten, 1931 m., Heft 2, straipsn. Die Not der Evang. Kirche.
11). **D. Dr. M. Schian**, Ecclesiam habemus, 1931 m.
12). **Prof. Tamošaičio** straipsnis, 1932 m. V a i r o 7/8 Nr.